

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

*ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ*

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Αρχεία Εκπαίδευσης και Εκπαιδευτικά προγράμματα. Μελέτη περίπτωσης των αρχείων
του Δημοτικού Σχολείου Χλωμού Κέρκυρας».

**ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ
(ΑΜ:ΜΑΒΜ201902)**

Επιβλέπων καθηγητής: Μανόλης Δρακάκης

Κέρκυρα, 2021

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τον εξαίρετο καθηγητή μου κ. Μανόλη Δρακάκη , η υποστήριξη και η αμέριστη εμπιστοσύνη του αποτέλεσε αρωγό της προσπάθειάς μου. Ιδιαίτερα ευχαριστώ τα μέλη της επιτροπής για τον χρόνο που διέθεσαν προκειμένου να μελετήσουν και να αξιολογήσουν την παρούσα εργασία. Τον διευθυντή του Δημοτικού Σχολείου Μελιτειών Κέρκυρας κ. Κωνσταντίνο Βλαχόπουλο για τη βοήθεια και το ενδιαφέρον που έδειξε κατά την έρευνα στα αντίστοιχα σχολικά αρχεία. Τέλος, ευχαριστώ την οικογένειά μου, που είναι πάντα δίπλα μου, αλλά και όλους εκείνους, οι οποίοι σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό βοήθησαν στην εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	4
Α΄ ΜΕΡΟΣ - ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ	
Εισαγωγή.....	5
Α' Κεφάλαιο	
1.1 Τα σχολικά αρχεία.....	8
1.2 Αξιοποίηση των σχολικών αρχείων στην εκπαιδευτική διαδικασία.....	11
1.3 Εκπαιδευτικά προγράμματα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.....	13
Β' Κεφάλαιο: Ιστορική αναδρομή	
2.1 Η εκπαίδευση στη Κέρκυρα.....	16
2.2 Το χωριό Χλωμός.....	22
2.3 Το Δημοτικό σχολείο Χλωμού.....	23
2.4 Το σχολικό αρχείο του Δ.Σχ. Χλωμού.....	24
Β΄ ΜΕΡΟΣ: Οι αποκαλύψεις ενός σχολικού αρχείου...	
1. Το αρχειακό υλικό ως ιστορική πηγή.....	25
2. Περιγραφή του σχολικού αρχείου.....	26
3. Τα Μαθητικά Συσσίτια.....	27
3.1 Ο θεσμός των μαθητικών συσσιτίων στην Ελλάδα και την Ευρώπη.....	27
3.2 Ελληνική νομοθεσία περί των μαθητικών συσσιτίων.....	29
3.3 Λόγοι θέσπισης των μαθητικών συσσιτίων.....	32
4. Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα: Ταξίδι στο χρόνο: Τα μαθητικά συσσίτια.....	33
4.1 Σχεδιασμός του προγράμματος.....	33
4.2 Εκπαιδευτικές δραστηριότητες.....	35
4.3 Στάδια υλοποίησης του προγράμματος.....	52
Συμπεράσματα.....	54
Βιβλιογραφία.....	57

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη έχει σκοπό την αναλυτική παρουσίαση της χρησιμότητας των σχολικών αρχείων στην εκπαιδευτική διαδικασία. Τα σχολικά αρχεία δεν αντιμετωπίζονται πλέον μόνο ως απαραίτητα έγγραφα για την κάλυψη των διοικητικών αναγκών ενός σχολείου, αλλά και ως πολύτιμα εργαλεία που μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό πεδίο ιστορικής έρευνας, ενώ παράλληλα μπορούν να υπάρξουν και ουσιαστικά εργαλεία διδασκαλίας για τους εκπαιδευτικούς και γνώσης για τους μαθητές.

Με αυτή τη σκέψη έγινε μία προσπάθεια δημιουργίας ενός εκπαιδευτικού προγράμματος για παιδιά των μεγαλύτερων τάξεων του Δημοτικού Σχολείου, το οποίο θα βασίζεται στα σχολικά αρχεία του Δημοτικού Σχολείου Χλωμού Κέρκυρας. Συγκεκριμένα μελετήθηκαν τα αρχεία του σχολείου από το 1931-1967, στα χρόνια δηλαδή που εφαρμοζόταν ο θεσμός των μαθητικών συσσιτίων στα σχολεία της Ελλάδας.

Μέσα από αυτή τη διαδικασία θα επισημανθεί η σημασία των αρχείων στη διδασκαλία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, που δεν είναι πολύ σύνηθες, λόγω την μικρής ηλικίας των παιδιών. Με την ανάπτυξη αυτού του προγράμματος τα παιδιά θα καλλιεργήσουν τις δεξιότητες τους και θα ενισχύσουν την ενσυναίσθηση σχετικά με το παρελθόν αλλά και το παρόν του σχολείου τους αλλά και της ευρύτερης κοινωνίας.

Λέξεις κλειδιά: σχολικά αρχεία, διδασκαλία, εκπαιδευτικά προγράμματα, μαθητικά συσσίτια

Εισαγωγή

Η ιστορία όπως ξέρουμε, μπορεί να μας πει πολλά για τη σύγχρονη κοινωνία. Σύμφωνα με τον Eric Hobsbawm ο σκοπός της μελέτης της ιστορίας δεν είναι η πρόβλεψη του μέλλοντος, καθώς η ιστορία δεν είναι μία εκκοσμικευμένη εσχατολογία, δεν παρέχει ελπίδες και προβλέψεις. Η ιστορία μπορεί να μας βοηθήσει να ανακαλύψουμε τις μορφές και τους μηχανισμούς της ιστορικής αλλαγής, να κατανοήσουμε τους μετασχηματισμούς των ανθρώπινων κοινωνιών. Στα πλαίσια αυτά δουλειά του ιστορικού είναι να αφαιρεί στο μέτρο του δυνατού τις παρωπίδες και να λέει στη σύγχρονη κοινωνία πράγματα από τα οποία μπορεί να ωφεληθεί, έστω και αν δεν έχει τη διάθεση να τα μάθει (Eric Hobsbawm, 1998, σσ. 49-55)

Ο Eric Hobsbawm, επίσης υποστηρίζει: *«Μεγάλο μέρος της ιστορίας των κοινών ανθρώπων είναι σαν το χνάρι του αρχαίου αλετριού. Μπορεί να νομίζουμε ότι έχει χαθεί για πάντα μαζί με τους ανθρώπους που οργάνωνε το χωράφι πριν από πολλούς αιώνες. Όμως κάθε αεροφωτογράφος ξέρει ότι υπό ορισμένες συνθήκες φωτισμού και υπό ορισμένη γωνία οι σκιές των αυλακιών είναι ακόμα ορατές»* (Eric Hobsbawm, 1998, σ. 256).

Στη βάση αυτή η τοπική ιστορία έρχεται να συνδέσει τη γνώση της ιστορίας με την έρευνα (Ρεπούση, 2000β, σ.97). Το περιβάλλον μέσα στο οποίο θα αναδυθούν τα ερωτήματα για το παρελθόν του τόπου δεν μπορεί να δημιουργηθεί ανεξάρτητα από τις πηγές. Οι πηγές και η μέθοδος αξιοποίησής τους αποτελούν την αναγκαία συνθήκη (Ρεπούση, 2000α, σ.596).

Οι πηγές των δεδομένων σε μία ιστορική έρευνα χωρίζονται στις πρωτογενείς πηγές που είναι η ψυχή της ιστορικής έρευνας και χαρακτηρίζονται από πρωτοτυπία όσον αφορά το μελετώμενο πρόβλημα και στις δευτερογενείς πηγές, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν όταν δεν υπάρχουν πρωτογενή δεδομένα ή ως συμπλήρωμα σε αυτά. Οι πρωτογενείς πηγές διακρίνονται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τα απομεινάρια ή τα υπολείμματα μιας δεδομένης περιόδου, όπως σκελετοί, απολιθώματα, κτίσματα, όπλα, εργαλεία, σκεύη, ζωγραφιές, νομίσματα, έργα τέχνης, που προσφέρουν σοβαρά ενδεικτικά στοιχεία σχετικά με το παρελθόν, αν και δεν είχαν σκοπό να μεταδώσουν πληροφορίες στις επόμενες γενιές. Η δεύτερη κατηγορία αφορά στοιχεία που δεν είχαν άμεση υλική σχέση με τα ανασυγκροτούμενα γεγονότα. Εδώ εντάσσονται οι γραπτές ή προφορικές μαρτυρίες που δίνονται από τους πραγματικούς συμμετοχούς ή μάρτυρες ενός γεγονότος, οι ίδιοι οι συμμετοχοί και τα ντοκουμέντα. Τα ντοκουμέντα περιλαμβάνουν χειρόγραφα, καταστατικούς χάρτες, νόμους, αρχεία επίσημων πρακτικών από συνεδριάσεις ή έγγραφα μητρώων, φακέλους, γράμματα, υπομνήματα, επίσημες δημοσιεύσεις, διαθήκες, εφημερίδες και περιοδικά, χάρτες, διαγράμματα, ημερολόγια και ερευνητικές αναφορές. Σκόπιμα ή όχι τα παραπάνω είναι ικανά να μεταδώσουν μία

γνήσια έκθεση ενός γεγονότος και η ιστορική έρευνα στην εκπαίδευση αντλεί ως επί το πλείστον από τις πηγές αυτής της κατηγορίας (L. Cohen, L. Manion, K. Morrison, 2008, σ. 276).

Τα τοπικά αρχεία ειδικότερα αποτελούν μία από τις βασικότερες πηγές ιστορίας για όσους επιθυμούν να χαρτογραφήσουν την ανθρώπινη καθημερινότητα ενός περιορισμένου τόπου, να ξεφύγουν από το γενικό και συνολικό και να ανατρέξουν στο ειδικό και μερικό, να δώσουν δηλαδή έμφαση στη μικροϊστορία, η οποία διαμορφώνει τη γενικότητα. Οι αρχειακές αναζητήσεις σε τοπικό επίπεδο έχουν επομένως μεγάλο ιστορικό ενδιαφέρον, καθώς στοχεύουν σε μία μεμονωμένη όψη της καθημερινής δραστηριότητας (Γελαδάκη, 2004 , σ. 13).

Στη βάση αυτή τα εκπαιδευτικά αρχεία αποτελούν πολύτιμο εργαλείο έρευνας της ζωής των ανθρώπων, έναν θησαυρό πληροφοριών για τη ζωή στον τόπο μας που μας περιμένει να τον ανακαλύψουμε.

Το θέμα που πραγματεύομαι στην παρούσα διπλωματική εργασία φέρει τον τίτλο «Αρχεία Εκπαίδευσης και Εκπαιδευτικά προγράμματα. Μελέτη περίπτωσης των αρχείων του Δημοτικού Σχολείου Χλωμού Κέρκυρας». Ο τίτλος του και μόνο αιτιολογεί την παραπάνω εισαγωγή μου και ορίζει επίσης το περιβάλλον εκκίνησης που είναι ένα σχολικό αρχείο και μπορεί να αποτελέσει μία καλή δυνατότητα διδακτικής προσέγγισης της τοπικής ιστορίας και ανάπτυξης σχεδίων εργασίας των μαθητών και μαθητριών. Βασική ιστορική πηγή στην έρευνά μου θα αποτελέσουν το υλικό του σχολικού αρχείου και συμπληρωματικές, οι προφορικές μαρτυρίες των εκπαιδευτικών, φωτογραφικά αρχεία , ο έντυπος τοπικός της εποχής καθώς και κάποιες ιστορικές μαρτυρίες (κείμενο ομιλιών, προσωπικά έγγραφα).

Το σχολείο με το αρχείο που φέρει καθίσταται το περιβάλλον εκκίνησης για ιστορική αναζήτηση. Συνακόλουθα η ίδια η διαδικασία *«διευθετεί με νέο τρόπο τη σχέση των μαθητών και μαθητριών μαζί του»*. (Λεοντσίνης, Ρεπούση, 2001, σ.53).

Ιστορικοί και κοινωνιολόγοι τονίζουν συχνά ότι η ζωντανή ιστορία εξασφαλίζει ανεκτίμητα βαθιά γνώση με την υποκειμενική ερμηνεία των προσωπικών εμπειριών που δείχνουν με ποιο τρόπο τα άτομα ερμηνεύουν, κατανοούν και καταγράφουν τον γύρω τους κόσμο. Συνακόλουθα η περιγραφή της ατομικής εμπειρίας μπορεί να φέρει στο φως καταστάσεις ή γεγονότα διαφορετικά από τις αντιλήψεις άλλων παρατηρητών και να βοηθήσει στη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης εικόνας της καθημερινής ζωής σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο και σε ένα ορισμένο τόπο (Ζιώγου – Καραστεργίου, 1991, σ.29).

Καταλήγοντας θα λέγαμε ότι η πολύωρη έρευνά στο σχολικό αρχείο, μου αποκάλυψε ένα πραγματικά ασύγκριτο θησαυρό, το εύρος και το πλάτος του οποίου δεν συγκρίνεται σε τίποτε με τις καταγραφές που συναντάμε στα σχολικά βιβλία, που περιορίζονται απλά στο να μας παραθέσουν γεγονότα, πρόσωπα και ημερομηνίες. Αυτόν τον θησαυρό θα προσπαθήσω

να ξεδιπλώσω όσο καλύτερα μπορώ.

Η εργασία αποτελείται από δύο μέρη. Το πρώτο, το θεωρητικό αφορά την επισκόπηση της βιβλιογραφίας και αποτελείται από δύο κεφάλαια, στα οποία εξετάζονται οι έννοιες που προέκυψαν. Το δεύτερο μέρος το ερευνητικό, καλύπτει τη μελέτη του σχολικού αρχείου, τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε ώστε να δημιουργηθεί το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και τα συμπεράσματα. Η δόμηση της εργασίας αντικατοπτρίζει και την πορεία δουλειάς κατά την εκπόνηση της .

Αναλυτικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους παρουσιάζεται η έννοια του αρχείου και του σχολικού αρχείου, αναλύεται η σημαντικότητα της αξιοποίησης των σχολικών αρχείων στην εκπαιδευτική διαδικασία και γίνεται μία αναφορά σε κάποια εκπαιδευτικά προγράμματα, που βασίζονται στη αξιοποίηση των αρχείων, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Το δεύτερο κεφάλαιο προσπαθεί να μας δώσει κάποιες πληροφορίες για το νησί της Κέρκυρας , όπου και βρίσκονται τα αρχεία που μας ενδιαφέρουν. Συγκεκριμένα παρουσιάζεται η εκπαίδευση στη Κέρκυρα ξεκινώντας από την περίοδο των ξένων διοικήσεων της. Στη συνέχεια αναφέρεται στο χωριό του Χλωμού Κέρκυρας και αναλύεται η λειτουργία του Δημοτικού Σχολείου Χλωμού. Τέλος γίνεται μια πρώτη αναφορά του σχολικού αρχείου του Δημοτικού Σχολείου Χλωμού και παρουσιάζεται ο όγκος του.

Το δεύτερο μέρος καλύπτει η μελέτη του σχολικού αρχείου. Γίνεται μια σύντομη αναφορά στην αξία του ως ιστορική πηγή και ακολουθεί η περιγραφή του. Στη συνέχεια αναλύουμε τα στάδια σχεδιασμού και υλοποίησης του εκπαιδευτικού προγράμματος, παρουσιάζοντας μία ενδεικτική διδακτική πρόταση, που μπορεί να αξιοποιηθεί από τους μαθητές και τις μαθήτριες της Ε΄και Στ΄τάξης. Είναι ενδεικτική, γιατί μπορεί να αναπτυχθεί ή να περιοριστεί ανάλογα με τη θεματική και το χρόνο που έχει στη διάθεσή του ο/η εκπαιδευτικός. Έτσι, μπορεί να ξεκινήσει η εκπόνηση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος ως μια άριστη ευκαιρία για μια πιο εμπειριστατωμένη μελέτη με περιβάλλον εκκίνησης το υπάρχον σχολικό αρχείο, η οποία θα ολοκληρωθεί στο χρόνο που διατίθεται για τα προγράμματα της Ευέλικτης Ζώνης. Επιπλέον, μπορεί να αξιοποιηθεί επιλεκτικά στα πλαίσια πραγμάτευσης κάποιας έννοιας, όπως η κατοχή, ο εμφύλιος, η διατροφή , ο υποσιτισμός. Οι πηγές στην παρούσα εργασία εμφανίζονται στην πρωτογενή μορφή τους, κατά τη χρήση τους όμως στην τάξη θα πρέπει να μεταποιηθούν γλωσσικά.

Ακολουθούν τα συμπεράσματα, όπου καταδεικνύεται ο τρόπος που τα αρχεία συμβάλλουν στην εκπαιδευτική διαδικασία και τέλος οι Πηγές και η Βιβλιογραφία, όπου υπάρχει πλήρης αναφορά στην κάθε πηγή και στο κάθε έργο.

Α' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1.1 Τα σχολικά αρχεία

Ως αρχείο μπορεί να οριστεί «το σύνολο των εγγράφων και άλλων μαρτυριών, ανεξάρτητα από χρονολογία, σχήμα και ύλη, που σχετίζονται με τη δραστηριότητα του κράτους, δημόσιων ή ιδιωτικών οργανισμών, νομικών ή φυσικών προσώπων ή ομάδων φυσικών προσώπων» (Ανδρέου, 1992, σ.13).

Η μελέτη των αρχείων φαίνεται να εντάσσεται μεθοδολογικά στο πεδίο της ιστορικής έρευνας, καθώς τα αρχεία αποτελούν πρωτογενείς πηγές μιας συγκεκριμένης περιόδου. Ωστόσο, στην ιστορική έρευνα χρησιμοποιούνται και δευτερογενείς πηγές, καθώς είναι πιθανόν ορισμένες από αυτές να δίνουν εγκυρότερες πληροφορίες ή να ενισχύσουν τα ντοκουμέντα των πρωτογενών πηγών. Η ιστορική έρευνα «είναι η εξέταση των κοινωνιών (ή άλλων κοινωνικών μονάδων) μέσα στον χρόνο και σε σύγκριση μεταξύ τους [...] Επικαλύπτεται κατά κάποιο τρόπο με την έρευνα πεδίου, την ανάλυση περιεχομένου και την ανάλυση υφιστάμενων στατιστικών. Η έρευνα αυτού του τύπου περιλαμβάνει τη χρήση ιστορικών μεθόδων από κοινωνιολόγους, πολιτικούς επιστήμονες και άλλους κοινωνικούς επιστήμονες» (Babbie, 2011, σ.548).

Η προσφορά της ιστορικής έρευνας στον τομέα της εκπαίδευσης είναι αδιαμφισβήτητη καθώς παρέχει πληροφορίες για τις σχέσεις που χαρακτηρίζουν το σχολείο και την τοπική κοινωνία, τον εκπαιδευτικό και τον μαθητή, την τοπική αυτοδιοίκηση και την κεντρική εξουσία και γενικά τη σχέση που συνδέει την πολιτική με την εκπαίδευση. Σε μια εκπαιδευτική έρευνα, η επιτόπια μελέτη συχνά αφορά πηγές που περιλαμβάνουν έγγραφα και αρχεία (δημόσια ή ιδιωτικά). Η μελέτη αρχείου στον χώρο της εκπαίδευσης αποτελεί πρωτογενή πηγή πρωτότυπων δεδομένων της ιστορικής έρευνας, ενώ πολύ σημαντική πρέπει να θεωρείται και η συνεισφορά δευτερογενών πηγών (εγχειρίδια, εγκυκλοπαίδειες), που συχνά παρέχουν ιδιαίτερα έγκυρες και αξιόπιστες πληροφορίες (L. Cohen, L. Manion, K. Morrison, 2008, σ. 276).

Σχολικά αρχεία παλαιότερων χρόνων φυλάσσονται στην Ελληνική Αρχαική Υπηρεσία, η οποία συστάθηκε το 1914 και είναι περισσότερο γνωστή με την ονομασία Γενικά Αρχεία του Κράτους (Γ.Α.Κ.). Αρμοδιότητα των Γ.Α.Κ. αποτελεί η συγκέντρωση ανενεργών πια αρχείων που προέρχονται από υπουργεία και δημόσιες υπηρεσίες, ενώ από το 1939 τα αρχεία αυτά διακρίνονται σε υπηρεσιακά και ιστορικά. Στα χρόνια που ακολούθησαν δεν είναι λίγες οι φορές

που κινδύνεψαν να καταστραφούν, για χωροταξικούς κυρίως λόγους, πράξη που ευτυχώς αποφεύχθηκε χάρη στις έντονες αντιδράσεις του Συμβουλίου των Γ.Α.Κ. και έτσι διασώθηκαν πολύτιμα αρχεία του ελληνικού κράτους.

Σύμφωνα με το Π.Δ. 483/77 (Φ.Ε.Κ. 149, τ. Α')¹⁵⁴ τα βιβλία που έπρεπε να τηρούνται από τις σχολικές μονάδες της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης ήταν: Βιβλίο Μητρώου και Προόδου μαθητών, Βιβλίο Πιστοποιητικών Σπουδής, Ημερολόγιο Σχολικής Ζωής, Μητρώο προσωπικού υπηρετούντος στο σχολείο, Βιβλίο Πράξεων Διευθυντή, Βιβλίο πράξεων του συλλόγου των διδασκόντων, Πρωτόκολλο, Πρωτόκολλο εμπιστευτικό, Βιβλίο Βιβλιοθήκης, Βιβλίο υλικού του Σχολείου, εποπτικών οργάνων και οπτικοακουστικών μέσων, Βιβλίο διδασκόμενης ύλης και Βιβλίο διεκπεραιώσεως αλληλογραφίας.

Στη συνέχεια με το Π.Δ. 201/98 (Φ.Ε.Κ. 161, τ. Α')¹⁵⁵ τα βιβλία που όφειλαν να τηρούν οι σχολικές μονάδες της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης ήταν: Βιβλίο Μητρώου και Προόδου μαθητών, Βιβλίο Πιστοποιητικών Σπουδής, Αλφαβητικό ευρετήριο μαθητών, Ημερολόγιο σχολικής ζωής, Πρωτόκολλο αλληλογραφίας (κοινό), Εμπιστευτικό πρωτόκολλο αλληλογραφίας, Βιβλίο βιβλιοθήκης, Βιβλίο Εποπτικών Μέσων Διδασκαλίας, Βιβλίο πράξεων συλλόγου διδασκόντων και Βιβλίο πράξεων σχολικού συμβουλίου.

Σήμερα, σύμφωνα με το άρθρο 20 του Προεδρικού Διατάγματος Π.Δ. 79/2017, τα υπηρεσιακά βιβλία, έντυπα και ηλεκτρονικά αρχεία που ορίζονται από την αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας και πρέπει να τηρούνται σε κάθε σχολική μονάδα της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης είναι τα ακόλουθα:

1. Βιβλίο Μητρώου και Προόδου μαθητών
2. Βιβλίο Πιστοποιητικών Σπουδής
3. Ημερολόγιο Σχολικής Ζωής
4. Κοινό Πρωτόκολλο αλληλογραφίας
5. Εμπιστευτικό Πρωτόκολλο αλληλογραφίας
6. Βιβλίο Πράξεων Συλλόγου Διδασκόντων
7. Βιβλίο Πράξεων Διευθυντή ή Προϊσταμένου του σχολείου
8. Βιβλίο Βιβλιοθήκης
9. Βιβλίο Εποπτικών Μέσων Διδασκαλίας
10. Βιβλίο Πράξεων Σχολικού Συμβουλίου.

Στο ίδιο άρθρο ορίζονται και τα ηλεκτρονικά αρχεία, τα οποία τηρούνται σε πληροφοριακό σύστημα του ΥΠΠΕΘ και αφορούν: α) στοιχεία που αφορούν τον μαθητή και τους γονείς/κηδεμόνες β) στοιχεία εγγραφής των μαθητών γ) στοιχεία που αφορούν την πρόοδο των

μαθητών για τα δημοτικά σχολεία και δ) στοιχεία μετεγγραφής των μαθητών.

Το σχολικό αρχείο αποτελεί πρωτογενή πηγή έρευνας, ενώ μπορεί να περιλαμβάνει φωτογραφικό και ηχογραφημένο υλικό, προϊόν της λειτουργίας του σχολείου και των καθημερινών δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα σε αυτό (L. Cohen, L. Manion, K. Morrison, 2008, σ. 276).

Από το 2001 και μέχρι το 2004 το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας, υπό την εποπτεία του προέδρου του Αλέξη Δημαρά και την επιστημονική ευθύνη του ερευνητή Γιώργου Τζάρτζα, προχώρησε στη συγκέντρωση, ταξινόμηση και τελική αξιοποίηση αρχειακού εκπαιδευτικού υλικού το οποίο παρέμενε άγνωστο και ανεκμετάλλευτο, ώστε να αποτελέσει πολύτιμο ερευνητικό εργαλείο στη μελέτη της πορείας του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Το υλικό αυτό συνιστά σήμερα το αρχειακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο των Γ.Α.Κ (Τζάρτζας, Γελαδάκη, σ. 9).

1.2. Αξιοποίηση των σχολικών αρχείων στην εκπαιδευτική διαδικασία

Τα αρχεία, επειδή χρησιμεύουν ως αποδεικτικά στοιχεία ενεργειών, αποφάσεων και δράσεων που λαμβάνονται από άτομα ή φορείς, θεωρούνται κοινωνικά εργαλεία κατάλληλα για την εξακρίβωση γεγονότων και την παροχή ενός εμπειριστατωμένου τρόπου αξιολόγησης της ανθρώπινης μνήμης. Όσα μάλιστα, αφού εκπληρώσουν τον αρχικό τους σκοπό, επιζούν στην πορεία του χρόνου, εκτός από τον «αποδεικτικό» αποκτούν και έναν «πολιτιστικό» προορισμό((Γελαδάκη, Παπαδημητρίου,2014, σ.216). *«Μπορούμε να θεωρήσουμε τα αρχεία ως τη ζωτική» κόλλα »που συγκρατεί την κοινωνία μαζί. Χωρίς τήρηση αρχείων, οι κοινωνίες των πολιτών, όπως τους γνωρίζουμε, δεν θα υπήρχαν »(Pederson, 2004)*

Το ίδιο ισχύει και στα σχολεία. Η βασική αρχειακή ύλη είναι από τα βασικότερα και επισημότερα βιβλία που διατηρεί κάθε σχολείο και μας παρέχει πληροφορίες για ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων. Με τη πάροδο του χρόνου όλο αυτό το αρχειακό υλικό ενώ παραμένει τμήμα του σχολικού αρχείου, αποκτά πλέον πολιτιστικό χαρακτήρα. Τα τελευταία χρόνια έχει αναγνωριστεί η συμβολή των σχολικών αρχείων στην έρευνα της Ιστορίας της Εκπαίδευσης και γενικότερα της Ιστορίας, με το σκεπτικό ότι η ιστορία ενός σχολείου αντανακλά την ιστορία της στενής και ευρύτερης κοινότητας. ((Γελαδάκη, Παπαδημητρίου, 2014, σ.217).

Τα αρχεία είναι ένας από τους σπάνιους οργανισμούς που μπορούν να παρέχουν πρωτογενείς πηγές τόσο για εκπαιδευτικούς, μαθητές όσο και για άλλους ενδιαφερόμενους. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι πρωτογενείς πηγές μπορούν να έχουν πραγματική αξία στην τάξη. Οι πρωτογενείς πηγές δίνουν στους μαθητές μια σύνδεση με το παρελθόν, γεφυρώνοντας το χάσμα μεταξύ συχνά φαινομενικά μακρινών ιστορικών φαινομένων και του παρόντος. Όταν οι μαθητές εργάζονται με πρωτογενή έγγραφα μαθαίνουν να αξιολογούν στοιχεία. Αποκτούν γνώσεις που βάσει των οποίων αναπτύσσονται ιστορικά επιχειρήματα. Όταν μετακινούνται στο αρχείο, συναντούν πρωτογενές υλικό σε ακατέργαστη, χωρίς μεσολάβηση μορφή, μη επιλεγμένο και μη εγγεγραμμένο: αυτό είναι δυνητικά τρομακτικό, αλλά και προκλητικό και ενδιαφέρον.

Η ιστορία παύει να είναι ένα πνευματικό τεχνούργημα και γίνεται μια έρευνα για τα ίχνη που άφησαν οι πραγματικοί άνθρωποι που έζησαν και σκέφτηκαν και ενήργησαν, με τους οποίους, σε κάποιο επίπεδο, είναι δυνατό να αισθανθούν μια σύνδεση. Οι μαθητές το βρίσκουν εξαιρετικά συναρπαστικό. Κοσκινίζοντας αρχεία αρχειοθέτησης, αγωνιζόμενοι να τα κατανοήσουν και να τα προσαρμόσουν στα συμφραζόμενα, κερδίζουν μια πολύ βαθύτερη εκτίμηση για τα προβλήματα που υπάρχουν και για την επινοητικότητα και τη δημιουργική σκέψη που απαιτούνται για την ερμηνεία τους. Απολαμβάνουν το έργο του ντετέκτιβ και αναζητούν ενδείξεις και κάνουν συνδέσεις.

Εμπνέονται βρίσκοντας ότι μπορούν να κάνουν τις δικές τους ανακαλύψεις και να σχηματίσουν και να υποστηρίξουν πρωτότυπες ερμηνείες και επιχειρήματα.(G. Spraggs, 2008)

Είναι αυτονόητο ότι σε όσο μικρότερες ηλικίες απευθυνόμαστε, τόσο καλύτερα αποτελέσματα έχουμε στην προσπάθεια διαμόρφωσης αρχειακής συνείδησης. Παράλληλα, αυτές οι δραστηριότητες εξυπηρετούν μια σειρά στόχων της ίδιας της εκπαιδευτικής διαδικασίας: ανάπτυξη συνθετικής δημιουργικής ικανότητας των μαθητών, ανάπτυξη αυτενέργειας και πρωτοβουλίας, καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και διερευνητικής στάσης απέναντι στη γνώση, ανακάλυψη και καλλιέργεια κλίσεων και ενδιαφερόντων, καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας, ομαδικότητας και συλλογικής προσπάθειας, σύνδεση της σχολικής γνώσης με την τεχνολογία, την κοινωνία και το περιβάλλον, ανάπτυξη καλύτερων σχέσεων ανάμεσα σε διδάσκοντες και διδασκόμενους.

1.3 Εκπαιδευτικά προγράμματα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό

Πολλά είναι τα εκπαιδευτικά προγράμματα που ασχολούνται με τη μελέτη των αρχείων σε πολλές χώρες του κόσμου. Στο κεφάλαιο αυτό θα παραθέσουμε συνοπτικά μερικά από τα εκπαιδευτικά προγράμματα που πραγματοποιούνται και είναι βασισμένα στην έρευνα και τη μελέτη πρωτογενών πηγών και κυρίως αρχειακού υλικού.

ΗΠΑ

Πρώτη περίπτωση αποτελούν τα αρχεία των ΗΠΑ ,National Archives and Records Administration (NARA) τα οποία ενθαρρύνουν στη δημιουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων που βασίζονται στα σχολικά αρχεία. Η σημασία των εγγράφων πρωτογενούς πηγής στην εκπαίδευση αναγνωρίστηκε πολύ νωρίς στις ΗΠΑ. Οι αρχειοφύλακες στη βιβλιοθήκη του Κογκρέσου και στην Εθνική Διοίκηση αρχείων (NARA) συνεργάστηκαν με εκπαιδευτικούς για την προετοιμασία εγγράφων πρωτογενούς πηγής με σκοπό να χρησιμοποιηθούν στα σχολεία. Ξεκινώντας από τη δεκαετία του 1970, αρκετά κρατικά αρχεία δημοσιεύτηκαν ως έγγραφα πρωτογενούς πηγής με συνοδευτικούς οδηγούς για εκπαιδευτικούς(Senturk, σ.111).

Στην ιστοσελίδα της NARA υπάρχει ένα ειδικό τμήμα που ονομάζεται “Education Resources” δηλαδή Πόροι Εκπαιδευτικών, και έχει σχεδιαστεί για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές που θέλουν να χρησιμοποιήσουν τις πρωτογενείς πηγές στην εκπαίδευση. Οι διαλέξεις, οι επιδείξεις, η ανάλυση εγγράφων, η ανεξάρτητη έρευνα και η ομαδική εργασία γίνονται μια πύλη για την έρευνα με ιστορικά αρχεία με τρόπους που οξύνουν τις δεξιότητες και τον ενθουσιασμό των μαθητών για την ιστορία, τις κοινωνικές σπουδές και τις ανθρωπιστικές επιστήμες.

(<http://www.archives.gov/education/lessons/>).

Η NARA έχει επίσης δημιουργήσει ένα ειδικό και μοναδικό σύστημα μάθησης με διάφορες δραστηριότητες που ονομάζεται "Boeing Learning Center". Εκεί οι μαθητές μπορούν να αποκτήσουν αντίγραφα διάφορων αρχείων, να συμμετάσχουν σε αρχειακές περιπέτειες με διάφορες δραστηριότητες που ενθαρρύνουν την ιστορική ανακάλυψη και να διερευνήσουν διάφορους ηλεκτρονικούς πόρους. Επίσης το Εργαστήριο Εκμάθησης παρέχει μια επιτόπια συνεργατική ερευνητική εμπειρία για μαθητές Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Η άσκηση επίλυσης προβλημάτων εμπνέει τους μαθητές να συνδεθούν με το συναρπαστικό και πολύ διδακτικό παρελθόν του έθνους τους (<http://www.archives.gov/nae/visit/learning-center/>).

Αγγλία

Το Εθνικό Αρχείο της Αγγλίας έχει επίσης θεσπίσει ένα συστηματικό πρόγραμμα για την εκπαίδευση. Στην ιστοσελίδα του μπορείς να βρεις διάφορα μαθήματα, εργαστήρια, τηλεδιασκέψεις, αίθουσες εικονικής διδασκαλίας που απευθύνονται σε μαθητές όλων των ηλικιών, καθώς και προγράμματα επαγγελματικής ανάπτυξης που παρέχουν στους εκπαιδευτικούς πρόσβαση σε ενδιαφέροντα προγράμματα ώστε να αναπτύξουν νέες δραστηριότητες που βασίζονται στις πρωτογενείς πηγές.

(<http://www.nationalarchives.gov.uk/education/cpd/professional-development.htm>)

Σκωτία

Τα Εθνικά αρχεία της Σκωτίας (National Archives of Scotland) έχουν δημιουργήσει μια ιστοσελίδα η οποία προωθεί τη χρήση των αρχείων και βοηθά τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές όλων των ηλικιών να κατανοήσουν το περιεχόμενο και το πλαίσιο των ιστορικών αρχείων. Η “Scottish Archives for Schools” είναι η ιστοσελίδα της εκπαίδευσης που έχει σχεδιαστεί για να υποστηρίξει το πρόγραμμα σπουδών τόσο της Πρωτοβάθμιας όσο και της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Η ιστοσελίδα Scottish Archives for Schools διοικείται από τα Εθνικά Αρχεία της Σκωτίας ως ξεχωριστή ιστοσελίδα εκπαίδευσης για σχολεία και κολέγια. Στόχος του είναι να προωθήσει μια μεγαλύτερη γνώση και κατανόηση της ιστορίας της Σκωτίας και να παρέχει στους μαθητές πρόσβαση σε πρωτότυπες πηγές (<http://www.nas.gov.uk/learning/default.asp>). Τα Εθνικά Αρχεία της Σκωτίας λοιπόν, προσφέρουν ένα ευρύ φάσμα ευκαιριών για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές ώστε να εργαστούν με πρωτότυπες πηγές που φέρνουν το παρελθόν στη ζωή. (<http://www.scottisharchivesforschools.org/workshops.asp>).

Αυστραλία

Τα Εθνικά Αρχεία της Αυστραλίας έχουν ειδικά προγράμματα για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στην ιστοσελίδα τους οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ανακαλύψουν πρωτότυπα έγγραφα που εκτείνονται σε περισσότερα από 100 χρόνια πριν. Οι διαδικτυακοί πόροι μάθησης βοηθούν τους μαθητές να κάνουν έρευνα με πρωτογενείς πηγές ώστε να κατανοήσουν εκτενέστερα την ιστορία της Αυστραλίας. (<https://www.naa.gov.au/learn/learning-resources>).

Ελλάδα

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα των Αρχείων Νομού Ευβοίας ξεκίνησαν το φθινόπωρο του 1995 και απευθύνονται σε μαθητές όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης. Είναι προσαρμοσμένα στην ηλικία

και τις δεξιότητες των μαθητών. Περιλαμβάνουν διάφορες θεματικές ενότητες (γνωριμία με την πόλη, χωριό, γειτονιά, γνωριμία με το αρχαιολογικό υλικό, καθημερινή ζωή, κοινωνικά προβλήματα στην ιστορική τους διάσταση, σημαντικά γεγονότα της γενικής και της τοπικής ιστορίας κ.λπ.), δραστηριότητες, εργαστήρια, εκδόσεις και συνοδεύονται από μικρές εκθέσεις αρχαιολογικού υλικού, με σύντομα επεξηγηματικά κείμενα, συχνά περιοδεύουσες, καθώς και από εφαρμογές πολυμέσων και υπερμέσων, μέσα από τις οποίες μάλιστα οι μαθητές δημιουργούν νέο περιεχόμενο.

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα των Γ.Α.Κ. Ευβοίας περιλαμβάνουν και σεμινάρια για εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με θέμα «Διδακτική αξιοποίηση του αρχαιολογικού υλικού και νέες τεχνολογίες». Μέσα από εφαρμογές πολυμέσων και υπερμέσων που σχεδιάστηκαν και αναπτύχθηκαν για τις ανάγκες των σεμιναρίων, αναδεικνύονται οι δυνατότητες που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες για την πραγματοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και πολιτιστικών εκδηλώσεων που βασίζονται στην αξιοποίηση αρχαιολογικού υλικού. Τα σεμινάρια περιλαμβάνουν και εργαστήρια, όπου οι εκπαιδευτικοί, με βάση επιλεγμένο υλικό που τους δίνεται, σχεδιάζουν εφαρμογές και, παράλληλα, εξοικειώνονται με τις τεχνολογίες που είναι απαραίτητες για την υλοποίηση των εφαρμογών. Στα σεμινάρια περιλαμβάνεται και ειδική ενότητα σχετικά με τρόπους αναζήτησης της πληροφορίας (<http://gak.eyv.sch.gr/Drast/Drast.htm>).

Άλλη μια αξιόλογη προσπάθεια γίνεται από τα ΓΑΚ Λάρισας, που από το 2014 προτείνουν μια σειρά εκπαιδευτικών προγραμμάτων προσαρμοσμένα στο υλικό των αρχείων και τα ενδιαφέροντα των μαθητών. Τα προγράμματα επιδιώκουν την γνωριμία με την λειτουργία της υπηρεσίας και την πρώτη επαφή με την έρευνα στις πηγές. Για το σχολικό έτος 2019-20 τα Γενικά Αρχεία συνέχισαν την προσπάθεια ενημέρωσης και εκπαίδευσης των μαθητών στην τοπική ιστορία και τη σημασία των αρχείων. Δημιουργήθηκε ένας διαγωνισμός «Τα Αρχεία διηγούνται ιστορίες και ζωγραφίζουν» και επιπλέον οι εκπαιδευτικοί μπορούσαν να επιλέξουν ανάμεσα σε διάφορα εκπαιδευτικά προγράμματα των ΓΑΚ Λάρισας, όπως για παράδειγμα «Γίνομαι αρχειονόμος για μια ημέρα» και «Τα παλιά θρανία λένε τη δική τους ιστορία» (<http://gak.lar.sch.gr/Actvt/actvt-edu.html>).

Είναι προφανές βέβαια ότι στην Ελλάδα η ανησυχία για τη διατήρηση και αξιολόγηση αυτής της ιστορικής κληρονομιάς δεν είναι συναινετική, καθώς οι υπεύθυνοι δεν ενεργούν συνήθως ανάλογα και δεν λαμβάνουν τις απαραίτητες επείγουσες αποφάσεις. Έχουν γίνει αξιόλογες προσπάθειες να ενταχθούν όλα τα εκπαιδευτικά αρχεία των ιστορικών και τοπικών/ περιφερειακών ΓΑΚ όμως αυτή η προσπάθεια δεν ολοκληρώθηκε, καθώς μερικά ΓΑΚ παραμένουν ακόμη ανενεργά ή δεν έχουν ολοκληρώσει την καταγραφή του υλικού τους. (Τζάρτζας, Γελαδάκη, σ. 9).

Β' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

2. Ιστορική αναδρομή

2.1 Η εκπαίδευση στη Κέρκυρα

Στο κεφάλαιο αυτό θα ασχοληθούμε με την εκπαίδευση στον χώρο του Ιονίου και κυρίως στη Κέρκυρα κατά τη διάρκεια των ξένων διοικήσεων. Η μελέτη της εκπαίδευσης του ελληνισμού κατά τη διάρκεια των ξένων διοικήσεων είναι πολύ ελκυστική καθώς μας βοηθά να προσδιορίσουμε ιστορικές και κοινωνικές παράλληλες και να κατανοήσουμε τις εξαρτήσεις και τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους, μας παρέχει δυνατότητες διερεύνησης των δομών της ελληνικής κοινωνίας και μας επιτρέπει να διατυπώσουμε τους προβληματισμούς μας για την εξέλιξη του γενικότερου πολιτισμικού φαινομένου.

Είναι πολλοί αυτοί που κατηγόρησαν την Βενετία για αδιαφορία στην εκπαίδευση των Ιονίων. Όμως το γεγονός ότι στα χρόνια της βενετικής διοίκησης στα επτάνησα δεν υφίσταται τελικά δημόσια εκπαίδευση αποτελεί ένα πανευρωπαϊκό φαινόμενο της εποχής. Η άποψη που επικρατούσε τότε ήταν ότι η εκπαίδευση δεν μπορεί να είναι υποχρεωτική για όλους, αλλά περιορισμένη σε εκείνους που θα ήθελαν και θα μπορούσαν να σπουδάσουν(Κουρκουμέλης, 2002, σ. 38). Τη στοιχειώδη μόρφωση των παιδιών αναλάμβαναν οι κληρικοί. Οι δάσκαλοι αυτοί ήτανε αυτοδίδακτοι, οπότε η μόρφωσή τους αλλά και η μέθοδος διδασκαλίας τους να μην είναι πάντα ιδανικές και φυσικά πληρώνονταν ακριβά γι'αυτό που προσέφεραν (Λάσκαρι, 2005, σ.41).

Στην Κέρκυρα από το 1535 ιδρύθηκαν κάποια κοινοτικά σχολεία. Μέχρι το 1797 με ορισμένες βέβαια παύσεις, υπήρχαν δύο Κερκυραίοι διδάσκαλοι συνήθως μέλη της κοινότητας, όπου ο ένας δίδασκε Ελληνικά και ο άλλος Λατινικά. Οι δάσκαλοι αυτοί άρχισαν να μισθώνονται με 80 δουκάτα ετησίως το 1547, ύστερα από αίτημα της κοινότητας στη Βενετία το 1546 (Κουρκουμέλης, 2002, σ. 27) . Παράλληλα οι θρησκευτικές κοινότητες, καθολική, ισραηλίτικη και ορθόδοξη φρόντιζαν για την εκπαίδευση των στελεχών τους, με τοπικά εκπαιδευτήρια, στρέφοντας κιόλας τους ικανότερους για περαιτέρω σπουδές στα εκπαιδευτικά κέντρα του εξωτερικού(Κουρκουμέλης, 2002, σ. 39) .

Πρέπει να φτάσουμε στο 1758 για να συναντήσουμε μια καινοτομία, την προσπάθεια ίδρυσης δωρεάν σχολείου από τον Νικηφόρο Θεοτόκη και τον Ιερεμία Καββαδία. Ο Θεοτόκης αποτελεί τυπικό δείγμα λόγιου που μετά τις σπουδές του στα ιταλικά πανεπιστήμια, επιστρέφει στη γενέτειρά του και επιδιώκει να κερδίσει την αναγνώριση της τοπικής κοινωνίας μέσω του διδακτικού του έργου. Ο Καββαδίας ήταν ένας οικοδιδάσκαλος, εφημέριος για 40 περίπου χρόνια της εκκλησίας των Ηπειρωτών γνωστή ως Παναγία των Ξένων. Κατοικούσε σε ένα από τα κελιά

της εκκλησίας αυτής και εκεί δίδασκε, αναγνωρισμένος από τις Ενετικές αρχές, τα Ελληνικά γράμματα. Ο Καββαδίας λοιπόν, με τον Ν. Θεοτόκη, που μόλις είχε αποπερατώσει τις σπουδές του στην Ιταλία, υποβάλλουν αναφορά το 1757, στο Συμβούλιο των Συνδίκων, με την οποία δηλώνουν ότι αναλαμβάνουν να διδάσκουν δωρεάν ελληνικά μαθήματα στην Κοινότητα της Κέρκυρας. (Στούπη, 1953, σ. 7).

Τελικά και ύστερα από αρκετές δυσκολίες, την άνοιξη του 1758 άρχισε να λειτουργεί το Σχολείο της Πόλεως ή Κοινό Φροντιστήριο, στην αρχή στην οικία του Θεοτόκη και στην συνέχεια σε οίκημα στην οδό Ν. Θεοτόκη, απέναντι από την Παναγία των Ξένων, πλάι από το σπίτι που έχει στην πρόσοψη εντοιχισμένη μια πλάκα με την επιγραφή «Της Κυράς Φανερωμένης (Ξένων), 1729». Προτιμήθηκε αυτό το κτίριο για την στέγαση του σχολείου γιατί βρίσκονταν κοντά στις εκκλησίες που εφημέρευαν και κήρυτταν(Στούπη, 1953, σ. 8).

Σύμφωνα με μαρτυρία του Γενικού Προβλεπτή Francesco Grimaldi, το 1759, «*ήνοιξεν η Σχολή της Κοινότητος υπό την διεύθυνσιν κυρίως ενός νέου μοναχού Έλληνος του πατρός Νικηφόρου Θεοτόκη. [...] Αυτός ο μοναχός εσπούδασεν εις το Πατάβιον και εις την Βονωνίαν. Επέστρεψεν προ πέντε ετών με το κύρος του επιστήμονος και ήρχισεν αμέσως να διατηρή είδος ιδιωτικής σχολής εις την κατοικίαν του.*» [ό.π.: 3] *Ήδη από τα μαθήματα που παρέδιδε κατ' οίκον, ο Νικηφόρος φρόντιζε να ρίξει ιδιαίτερο βάρος στη διδασκαλία της φυσικής φιλοσοφίας και των μαθηματικών "κατά το σύστημα των νεωτέρων".*(Πατηνιώτης, Μ., 2001, σ. 283)

Το σχολείο είχε περίπου 50 μαθητές αλλά λειτούργησε για λίγα σχετικά χρόνια, μέχρι το 1766. Ωστόσο, η ίδρυση του σχολείου έθεσε τα θεμέλια ώστε να εδραιωθεί η γνώμη στους Συνδίκους ότι η ύπαρξη ενός τέτοιου ιδρύματος ήταν πλέον απαραίτητη για την πόλη και το 1768 πραγματοποιήθηκε η επαναλειτουργία του. Το νέο αυτό ίδρυμα λειτούργησε για ένα σύντομο χρονικό διάστημα στο οίκημα που στεγάζεται σήμερα η Αρχιεπισκοπή Κέρκυρας. Δεν θα υπάρξουν άλλες προσπάθειες μέχρι το τέλος της Δημοκρατίας, το 1797(Στούπη, 1953, σ. 9).

Το 1804, ύστερα από πρόταση του Γραμματέα της Επικρατείας Ι. Καποδίστρια και της Επτανησιακής Γερουσίας, έρχεται και εγκαθίσταται στην Κέρκυρα από την Πάργα ο Ανδρέας Ιδρωμένος με σκοπό την ίδρυση ελληνικού σχολείου (Κουρκουμέλης, 2002, σ. 65). Τότε, σύμφωνα με το Επτανησιακό Σύνταγμα του 1803, ψηφίζεται ο πρώτος νόμος στην Ελλάδα «*περί δημόσιας παιδείας και περί διαλύσεως των μοναστηριών, όπως τα οικήματα αυτών χρησιμεύουν ως σχολεία και κατοικίαι διδασκάλων. Τα δε εισοδήματά των προς ενίσχυσιν των της δημόσιας παιδείας δαπανών*». (Στούπη, 1953, σ. 10).

Στις 8 Νοεμβρίου το 1805 λοιπόν, γίνονται τα εγκαίνια μιας νέας σχολής, τη δημόσια σχολή της Τενέδου, που αποτέλεσε σταθμό για τη διάδοση της παιδείας στο νησί, όπου ο Ιδρωμένος αναλαμβάνει την φιλολογική και εκκλησιαστική εκπαίδευση και ο Χρήστος Περραιβός την

διδασκαλία της ελληνικής. Η Σχολή λειτούργησε μέχρι το 1824 και το διδακτικό του προσωπικό συνεχώς ενισχύοταν με αξιόλογες προσωπικότητες όπως ο Πελεgrίνης και ο Μουστοξύδης (Στούπη, 1953, σ. 10). Η φήμη της σχολής ξεπέρασε τα όρια της Κέρκυρας και αναγνωρίστηκε η προσφορά του Ιδρωμένου στην ενίσχυση και διατήρηση της Ελληνικής γλώσσας. (Στούπη, 1953, σ. 11).

Περνώντας στη περίοδο της Βρετανικής Προστασίας (1815-1864), βλέπουμε ότι η περίοδος αυτή σημάδεψε τη δημόσια εκπαίδευση στα Επτάνησα σε όλα τα επίπεδα. Ουσιαστικά αυτήν την περίοδο θεσμοθετήθηκε, αναπτύχθηκε και λειτούργησε για πρώτη φορά στον ελλαδικό χώρο ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό σύστημα ελεγχόμενο από την κρατική εξουσία. Περιελάμβανε τρεις βαθμίδες (Στοιχειώδη, Μέση, Ανώτατη) και κάλυπτε το σύνολο των Ιόνιων Νησιών, τα οποία συναποτελούσαν το κράτος με την ονομασία Ηνωμένα Κράτη των Ιονίων Νήσων (συνθήκη Παρισίων, 5 Νοεμβρίου 1815) (Κουρκουμέλης, 2002, σ. 123).

Στο Σύνταγμα του προαναφερθέντος κράτους υπήρχε πρόβλεψη για σύσταση πρώτα σχολείων στοιχειώδους εκπαίδευσης και ίδρυση μιας Ακαδημίας αργότερα. Την άνοιξη του 1819, δύο χρόνια μετά την ψήφιση του συντάγματος και περίπου ενάμισι χρόνο μετά την έναρξη ισχύος του, παρατηρήθηκε έντονη κινητικότητα γύρω από το θέμα της στοιχειώδους εκπαίδευσης. Πριν από τις αποφάσεις για ίδρυση δημοσίων σχολείων, τους ιθύνοντες απασχόλησε το σύστημα διδασκαλίας και η εξασφάλιση καταρτισμένων δασκάλων. Ήταν η εποχή κατά την οποία η αλληλοδιδασκτική μέθοδος διδασκαλίας θριάμβευε στην Αγγλία και τη Γαλλία, μέθοδο του συστήματος Lancaster και Bell, κατά την οποία οι μεγαλύτεροι μαθητές δίδασκαν τους μικρότερους. Στη Βρετανία η αλληλοδιδασκτική μέθοδος εφαρμοζόταν ήδη από το 1800. Για το σκοπό αυτό επιμορφώθηκαν κατάλληλα ο Αθανάσιος Πολίτης και ο Ιάκωβος Λουζινιάν (Κουρκουμέλης, 2002, σσ. 144-148).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι είχε αρχίσει να δημιουργείται υποδομή περί την εκπαίδευση στα Επτάνησα πριν αφιχθεί σ' αυτά ο Φρειδερίκος Νορθ, κόμης του Guilford, για να αναλάβει επισήμως την οργάνωση και τον συντονισμό της εκπαίδευσης του Ιονίου Κράτους, αρμοδιότητα που του δόθηκε στις 28 Μαρτίου / 9 Απριλίου 1820 (Κουρκουμέλης, 2002, σ. 160). Το ενδιαφέρον, πάντως, του Guilford για την εκπαίδευση στα Επτάνησα είχε εκδηλωθεί πολλά χρόνια νωρίτερα, από το 1792, και για την οργάνωση αυτής της εκπαίδευσης ετοίμαζε το έδαφος δραστηριοποιούμενος ποικιλοτρόπως, άλλοτε προσπαθώντας να πείσει υψηλά ιστάμενους βρετανούς αξιωματούχους να συναινέσουν στα σχέδιά του και άλλοτε χρηματοδοτώντας σπουδές Ελλήνων σε πανεπιστήμια της Ευρώπης με σκοπό αυτοί να διδάξουν στο Πανεπιστήμιο που σκόπευε να ιδρύσει στα Επτάνησα. Ήταν, λοιπόν, φυσικό και αναμενόμενο να έχει έτοιμο σχέδιο και να το παρουσιάσει ελάχιστες μόλις ημέρες μετά την ανάληψη των καθηκόντων του. Στις 12 Απριλίου 1820, καταθέτει εκτεταμένο υπόμνημα στον Γραμματέα της Γερουσίας, Sidney G.

Osborne, στο οποίο διαβαθμίζει την εκπαίδευση σε τρία επίπεδα: Α΄ Στοιχειώδης Εκπαίδευση, Β΄ Μέση Εκπαίδευση, Γ΄ Ανωτάτη.(Κουρκουμέλης, 2002, σ. 161)

Τα σχολεία της Α΄ βαθμίδας ονομάστηκαν Προκαταρκτικά και τα της Β΄ βαθμίδας Δευτερεύοντα. Για τη στελέχωση των προκαταρκτικών σχολείων ο Guilford πρότεινε να αξιοποιηθούν οι πολλοί ιερωμένοι, που έκαναν τον δάσκαλο αμειβόμενοι από τους μαθητές ή τους κηδεμόνες των μαθητών, αφού πρώτα εκπαιδευτούν στην αλληλοδιδασκτική μέθοδο διδασκαλίας παρακολουθώντας σχετικά μαθήματα στο αλληλοδιδασκτικό σχολείο του Αθανασίου Πολίτη, στη Λευκάδα(Κουρκουμέλης, 2002, σ. 149). Τα έξοδα αυτής της διαδικασίας θα βάρυναν το Κράτος και για την καλύτερη απόδοση του εγχειρήματος πρότεινε τον διορισμό των Λουζινιάν και Πολίτη ως Γενικών Επιθεωρητών. Το παραπάνω νομοθέτημα συνάντησε πολλές δυσκολίες στην εφαρμογή του, γι' αυτό ο Guilford επανήλθε στις 30 Απριλίου 1821 με νέο υπόμνημα προς τη Γερουσία. Σε αυτό ξανατονίζει την ανάγκη εκπαίδευσης δασκάλων στη Λευκάδα με τους ίδιους όρους που προέβλεπε το νομοθέτημα-θέσπισμα της 12ης Απριλίου 1820, αλλά προτείνει τροποποίηση της διαδικασίας διάχυσης των γνώσεων που θα αποκτηθούν στη Λευκάδα. Η νέα πρόταση προβλέπει ίδρυση ενός Κεντρικού Προκαταρκτικού Σχολείου στην πρωτεύουσα κάθε νησιού, στο οποίο θα εκπαιδεύονται οι διδάσκαλοι και της πόλης και της εξοχής. Ζητάει ακόμη να δοθούν οι κατάλληλες διαταγές στις τοπικές αρχές για την ίδρυση αυτών των Κεντρικών Σχολείων. Είχε προηγηθεί επίσκεψή του και επιθεώρηση σε όλα τα νησιά(Κουρκουμέλης, 2002, σσ. 172-173).

Παρ' όλες τις προσπάθειες του Guilford και των βοηθών-συμβούλων του, Λουζινιάν και Πολίτη, η κρατική χρηματοδότηση δεν έφτανε να καλύψει τις ανάγκες του σχεδιασμού της ίδρυσης και λειτουργίας σχολείων. Αυτό ανάγκαζε τον Guilford να διαθέτει προς αυτήν την κατεύθυνση χρήματα από την προσωπική του περιουσία, περιορίζοντας έτσι το ποσό που προόριζε για υποτροφίες σχετικές με το σχεδιαζόμενο πανεπιστήμιο. Σ' αυτήν τη δυσάρεστη συγκυρία ο Πολίτης, που, όπως ήδη αναφέρθηκε, είχε σε προγενέστερο χρόνο θέσει σε λειτουργία ορισμένα αλληλοδιδασκτικά σχολεία στην ύπαιθρο της Λευκάδας με συμμετοχή των γονέων στα έξοδα, πρότεινε στον Guilford να εφαρμοστεί αυτό και σε άλλες περιπτώσεις.(Κουρκουμέλης, 2002, σ. 235)

Ο Guilford υιοθετώντας την πρόταση, την υπέβαλε στη Γερουσία στις 6 Μαΐου 1824 και το μέτρο στην Κέρκυρα εφαρμόστηκε τον Μάρτιο του 1825, όταν έπρεπε να αντιμετωπιστεί η αναγκαστική μεταστέγαση του αλληλοδιδασκτικού σχολείου του Ανεμομύλου. Η επιτυχία εφαρμογής του μέτρου στο συγκεκριμένο σχολείο οδήγησε στην απόφαση να επιδιωχθεί η ίδρυση δύο ακόμη σχολείων, ενός στο Μαντούκι και ενός στο πολύ κοντινό χωριό Ποταμός, με ελάχιστη οικονομική συμμετοχή του δημοσίου ταμείου(Κουρκουμέλης, 2002, σσ. 236-237).

Το επόμενο βήμα προς την εξάπλωση του δημοσίου σχολείου πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι

ακριβώς αυτό που διέρρηξε τα στεγανά του περί την πόλη κύκλου και στάθηκε η απαρχή της διεύθυνσης του σχολικού δικτύου στην ύπαιθρο της Κέρκυρας.

Στην Κέρκυρα στα 1859 υπήρχαν ένα αλληλοδιδασκτικό σχολείο αρρένων και ένα θηλέων στην πόλη και τριάντα εννέα στην ύπαιθρο για 2344 συνολικά μαθητές με διδασκόμενα μαθήματα γραφή, ανάγνωση, ελληνικά, αγγλικά, αριθμητική, ιερή κατήχηση και γυναικεία έργα, όπως για παράδειγμα το σιδέρωμα (Βερύκιος, 1870, σσ. 37-38)

Αξίζει να αναφερθούμε τέλος, στο χώρο της Ιδιωτικής εκπαίδευσης, που και αυτή έχει να επιδείξει σπουδαίο και πρωτοποριακό έργο, όπου ο Κωνσταντίνος Ζαβιτσιάνος ίδρυσε στα 1852 το Ελληνικόν Παρθενγωγείον, το πρώτο σχολείο για κορίτσια στην Ελλάδα. Βέβαια, καθ' όλη την περίοδο της Αγγλοκρατίας λειτουργούσε ένας σημαντικός αριθμός ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων που συμπλήρωναν τα δημόσια. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι το 1827 στην Κέρκυρα λειτουργούσαν 141 σχολεία από τα οποία μόνο τα 29 ήταν δημόσια. Μάλιστα για τη δεκαετία του 1850 που καταγράφονται στοιχεία για την ιδιωτική χρηματοδότηση της εκπαίδευσης, αυτή καλύπτει κατά μέσο όρο το ένα έβδομο των συνολικών πόρων. (Σπίγγος, 2002, σ.108).

Πριν την Ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα λοιπόν, η δημόσια εκπαίδευση στην Κέρκυρα διέθετε την Ιόνιο Ακαδημία, ένα Λύκειο, ένα Γυμνάσιο, ένα Ιεροσπουδαστήριο και πολλά προκαταρκτικά σχολεία αρρένων και θηλέων. Μετά την Ένωση, το Δεκέμβριο του 1865 ψηφίζεται ομόφωνα το νομοσχέδιο για την οργάνωση της εκπαίδευσης στα Επτάνησα. Σύμφωνα με αυτό όλα τα υφιστάμενα εκπαιδευτικά ιδρύματα καταργήθηκαν και ιδρύθηκαν στην Κέρκυρα δημοτικά σχολεία αρρένων και θηλέων, δύο ελληνικά σχολεία και ένα γυμνάσιο (Βερύκιος Σ., 1964, σ.215).

Σε ότι αφορά το Δημοτικό Σχολείο του Χλωμού, πρώτη αναφορά γίνεται γι' αυτό από τον Αθανάσιο Πολίτη, ο οποίος ως επιθεωρητής της “ αρχικής εκπαίδευσης” υπέβαλε στις 10 Απριλίου 1834 μία πρόταση για την δημιουργία δημόσιων αλληλοδιδασκτικών σχολείων στην Κέρκυρα, η οποία όμως δεν πραγματοποιήθηκε (Κουρκουμέλης, 2002, σσ. 283-286) . Τελικά από κάποιους πίνακες που υπέβαλε στη Βουλή στις 3 Ιανουαρίου 1859 ο Μουστοξύδης, γίνεται αναφορά ότι λειτουργούσε Σχολείο Αρρένων εκείνη τη χρονιά (Κουρκουμέλης, 2002, σ.393).

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι την περίοδο της Αγγλοκρατίας στην Κέρκυρα έγιναν σημαντικές προσπάθειες για την οργάνωση της δημόσιας εκπαίδευσης και για την άνοδο του μορφωτικού επιπέδου του λαού γενικότερα. Βέβαια λίγα χρόνια αργότερα, ο Χαρίσιος Παπαμάρκου, ειδικός επιθεωρητής, ο οποίος διενέργησε σχετικό έλεγχο στα Δημοτικά σχολεία της Κέρκυρας το 1883, στην έκθεσή του αναφέρει ότι σε ολόκληρη την Κέρκυρα υπήρχαν ελάχιστα Δημοτικά σχολεία, τα διδασκτήρια ήταν σε άθλια κατάσταση, η φοίτηση των μαθητών ήταν άτακτη και ελλιπής. Μόνο ένα μικρό ποσοστό των αγοριών παρακολουθούσε τα μαθήματα στο σχολείο, τα

κορίτσια δε φοιτούσαν καθόλου και οι δάσκαλοι είχαν ελλιπέστατες εμπειρίες και πολύ χαμηλό μισθό. Όποτε καταλήγουμε ότι η κατάσταση της εκπαίδευσης στην Κέρκυρα την τελευταία εικοσαετία του 19ου αιώνα παρά τις προσπάθειες, βρισκόταν σε άσχημη κατάσταση (Κατσαρός, σ.404).

2.2 Το χωριό Χλωμός

Το χωριό Χλωμός, το δημοτικό σχολείο του οποίου με απασχόλησε, απέχει από την Κέρκυρα 31,2 χιλιόμετρα. Βρίσκεται σκαρφαλωμένο σε μια πλαγιά της νότιας Κέρκυρας, αμφιθεατρικά χτισμένο και λουσμένο μέσα στο πράσινο, και δεσπόζει στην περιοχή της Λευκίμμης εφτά αιώνες τώρα. Βρίσκεται στην ανατολική πλευρά του βουνού Μεροβίγλι σε ύψος 270-320 μ. και χτίστηκε το 13ο αιώνα όπως μας πληροφορεί ο πανεπιστημιακός Θαβώρης, εμφανίζεται μετά το 12ο αιώνα και είναι από τα πρώτα χωριά της Κέρκυρας.(Αυλιανός, σ.9)

Πολλά έχουν υποστηριχθεί κατά καιρούς για τη γραφή και την ιστορία της λέξης Χλωμός ή Χλομός. Μια εκδοχή που αναφέρεται στο βιβλίο ιστορίας του σχολείου είναι ότι προέρχεται από τη χλωμάδα των κατοίκων που είχαν έρθει από την παραλίμνια περιοχή Κορισσία, λόγω της ελονοσίας, που τους μάστιζε. Ο πανεπιστημιακός Θαβώρης, καθώς και ο Στέφανος Βυζάντιος υποστηρίζουν ότι είναι επώνυμο βυζαντινό και γράφεται με ωμέγα. Ο Άγγλος ιστορικός Μύλλερ υποστηρίζει ότι προέρχεται από επώνυμο γιατρού στην Αθήνα κατά την Φραγκοκρατία, ο οποίος είχε έρθει από την Κωνσταντινούπολη και γράφεται με ωμέγα (Χλωμός).

Οι ασχολίες των κατοίκων πάλι σύμφωνα με το βιβλίο ιστορίας του σχολείου ήταν η αμπελοκαλλιέργεια και η ελαιοκαλλιέργεια καθώς και η καλλιέργεια των δημητριακών, των κηπευτικών και των οπωροφόρων δέντρων. Μετά το 1960 άρχισαν περισσότερο να ασχολούνται με το τουρισμό και πολλοί νέοι στράφηκαν στην εμπορική Ναυτιλία. Ο πληθυσμός του χωριού είχε σταδιακή μείωση με το πέρασμα των χρόνων. Αναφέρεται πως το 1940 είχε 1200 κατοίκους, το 1950 είχε 1050 κατοίκους και το 1960 είχε 1000 και το 1970 έφτασε στους 900 κατοίκους. Η αιτία αυτής της μείωσης ήταν η αστυφιλία, η μετανάστευση και ο τουρισμός. Σύμφωνα με την απογραφή του 2011 ο πληθυσμός του χωριού είναι 357 κάτοικοι.

2.3 Το Δημοτικό σχολείο Χλωμού

εικ. 1

Από έγγραφο του προεστού του χωριού Δημήτρη Μουρμούρη (1827) που έστειλε στην εκτελεστική Αστυνομία της Κέρκυρας (Αγγλική Διοίκηση) και που βρίσκεται στο Ιστορικό Αρχείο Κέρκυρας, τόμος 76 του Ιόνιου κράτους, προκύπτει ότι τότε δεν υπήρχε Δημοτικό Σχολείο στο Χλωμό. Στο βιβλίο σχολικής ζωής αναφέρεται πως λειτουργούσε σχολείο στα πέριξ του Ναού ενός Μοναστηρίου γυναικών το 1854. Σε ένα άλλο χαρτί γράφεται πως λειτουργούσε σχολείο στον Ι.Ν. Παντοκράτορα με δάσκαλο τον Ιωάννη Μπαλή το 1852. Δεν υπάρχουν όμως άλλες πηγές που να αποδεικνύουν αυτές τις δύο αναφορές. Όπως προαναφέραμε σύμφωνα με τον Μουστοξύδη, λειτουργούσε Δημοτικό Σχολείο στο Χλωμό το 1859. Κατά το 1862 υπήρχε σχολείο με 4 τάξεις και δίδασκαν γραμματοδιδάσκαλοι, τους οποίους πλήρωναν οι Δήμοι. Τέτοιος δάσκαλος αναφέρεται ο Δημήτριος ή Τάκης Λαβράνος που δίδαξε στο σχολείο Χλωμού. Από σημείωμα που βρίσκεται στο Ιστορικό Αρχείο της Κέρκυρας το 1873 στο Δημοτικό Σχολείο Χλωμού φοιτούσαν 15 μαθητές.

Αργότερα το 1880 ιδρύθηκε Δημοτικό Σχολείο Χλωμού(Αυλιανός, σ.115) Το έτος 1930 άρχισε να λειτουργεί ως διθέσιο. Προήχθη σε τριθέσιο το 1964, όμως το 1968 υποβιβάστηκε πάλι σε διθέσιο. Τον Μάη του 1985 έγινε σύμπτυξη των Σχολείων Χλωμού και Αγίου Δημητρίου. Σ' αυτό φοιτούσαν από τότε όλοι οι μαθητές του Χλωμού, του Αγίου Δημητρίου και τα περισσότερα παιδιά της Λίνιας, που πήγαιναν πριν στα σχολεία των Αργυράδων και των Βραγκανιωτικών(Αυλιανός, σ.115). Το Δημοτικό Σχολείο Χλωμού λειτούργησε μέχρι το 2002, όπου και συγχωνεύθηκε με τα Σχολεία των Βραγκανιωτικών και της Στρογγυλής και λειτουργεί έως και σήμερα ως «Δημοτικό Σχολείο Μελιτειέων» στα Βραγκανιώτικα.

2.4 Το σχολικό αρχείο του Δ.Σχ. Χλωμού

Με την πρώτη εξέταση του διάσπαρτου αρχείου που βρήκα σε διάφορες ντουλάπες του Δημοτικού σχολείου Μελιτειών, όπου και εργάζομαι, διαπίστωσα πως το αρχείο έχει υποστεί πολλές φθορές κατά τη μετακίνηση του όταν έκλεισε το σχολείο του Χλωμου, αλλά και παλαιότερα λόγω μετακινήσεων σε άλλα κτίρια. Επίσης κατάλαβα πως έχει γίνει προσπάθεια στο παρελθόν ταξινόμησης και τακτοποίησης του, η οποία όμως δεν ολοκληρώθηκε. Το αρχείο αν και στην αρχή μου φάνηκε ελλιπέστατο, στη συνέχεια βρίσκοντας συνέχεια καινούρια έγγραφα κατάλαβα πως είναι αρκετά πλούσιο και δεν το έχω ανακαλύψει όλο ακόμα. Το παλαιότερο αρχείο που βρέθηκε είναι ένα βιβλίο ημερήσιου ελέγχου του 1895-96 έως το 1916-17, και το μαθητολόγιο από το 1894-1909 και ο γενικός έλεγχος από το 1894-1909. Το αρχείο που βρέθηκε γενικά περιλαμβάνει:

11. Μαθητολόγια: 1984-1909, 1909-1934, 1934-38, 1938-45, 1945-51, 1951-58, 2000-2002.
12. Βιβλίο ημερήσιου ελέγχου 1895-1917.
13. Βιβλίο γενικού ελέγχου 1984-1909.
14. Βιβλίο Ιστορίας Σχολείου του 1972.
15. Ενδεικτικά απολυτήρια Δ.Σ. Χλωμού από το 1927-1938.
16. Φάκελος συσσιτίων από το 1946 και έπειτα.
17. Βιβλία πρακτικών: 1922-1936 και 1948-1953.
18. Φάκελος διαφόρων αρχών και ιδιωτών 1967-1973.
19. Φάκελος λειτουργίας δημοτικού σχολείου Χλωμού.
20. Βιβλίο πιστοποιητικών σπουδών από το 1977-2002.

Όταν λοιπόν είδα από κοντά τα αρχεία και ξεφύλλισα όλα αυτά τα βιβλία, μια ιδέα γεννήθηκε: να αξιοποιηθούν ως πηγές στο πλαίσιο της ερευνητικής μου εργασίας. Θεωρώντας ότι η ερευνητική εργασία πρέπει να αφορά θέματα τα οποία να είναι σε ικανοποιητικό βαθμό πρωτότυπα, ώστε αφενός να αποφεύγεται η άκριτη αντιγραφή από την τεράστια δεξαμενή γνώσης, το διαδίκτυο, τα σχολικά αρχεία, ειδικά τα παλαιότερα, θα μπορούσαν να αποτελέσουν μια πλούσια πηγή για τη διερεύνηση και την επεξεργασία μιας αξιοσημείωτης ποικιλίας θεμάτων που δεν άπτονται αποκλειστικά του χώρου της ιστορίας και ειδικά της ιστορίας της εκπαίδευσης, αλλά μπορούν να επεκταθούν και σε άλλους γνωστικούς χώρους, όπως για παράδειγμα η κοινωνιολογία. Αυτό θα έδινε την ευκαιρία στους μαθητές να έρθουν σε επαφή με τις πρωτογενείς πηγές, πάνω στις οποίες στηριζόμαστε για να «ξαναζωντανέψουμε» το παρελθόν, και να δοκιμάσουν οι ίδιοι να μελετήσουν ένα θέμα στηριζόμενοι κατά κύριο λόγο σε αυτές, γνωρίζοντας παράλληλα τα μεθοδολογικά εργαλεία που χρειάζονται για την προσέγγιση και την αξιοποίησή τους.

Β' ΜΕΡΟΣ

Οι αποκαλύψεις ενός σχολικού αρχείου...

1. Το αρχειακό υλικό ως ιστορική πηγή

«Η ιστορία γίνεται με γραπτά τεκμήρια, πιθανότατα. Όταν υπάρχουν τέτοια. Αλλά μπορεί να γίνει, οφείλει να γίνει, με ό,τι η επινοητικότητα του ιστορικού μπορεί να του επιτρέψει να χρησιμοποιήσει. Με λέξεις, λοιπόν, με σύμβολα, με τοπία, με κεραμίδια. Με είδη χωραφιών και ζιζανίων. Με εκλείψεις της σελήνης και λαιμαργιές ζώων. Με πραγματογνωμοσύνες για πέτρες από τους γεωλόγους και αναλύσεις των μετάλλων στα σπαθιά από τους χημικούς. Με μια λέξη, με ό,τι, ανήκοντας στον άνθρωπο, εξαρτιέται από τον άνθρωπο, χρησιμεύει στον άνθρωπο, εκφράζει τον άνθρωπο, σημαίνει την παρουσία, τη δραστηριότητα, τις προτιμήσεις και τους τρόπους ύπαρξης του ανθρώπου» (Λε Γκοφ, 1998, σσ. 245-246).

Τα σχολικά αρχεία λοιπόν, αποτελούν μία πολύτιμη ιστορική πηγή για τους ερευνητές, επειδή διασώζουν και φέρνουν στην επιφάνεια ένα μεγάλο σώμα πληροφοριών ικανών να συμπληρώσουν το ανθρώπινο παρελθόν, να εμπλουτίσουν την ιστορική θεματογραφία και να οριοθετήσουν το εύρος της τοπικής ιστορίας. Συγχρόνως όμως παρέχουν τη δυνατότητα στους/στις εκπαιδευτικούς και τους μαθητές των σχολείων να συνειδητοποιήσουν, ότι το εκπαιδευτικό ίδρυμα όπου εργάζονται ή φοιτούν έχει ένα χειροπιαστό παρελθόν και ότι η σημερινή λειτουργία του αποτελεί τη συνέχεια των εμπειριών και των βιωμάτων πολλών περασμένων γενεών (Γελαδάκη, 2004).

Στα πλαίσια διδακτικής της ιστορίας αποτελούν μια εξαιρετική περίπτωση αξιοποίησης του αρχειακού υλικού τόσο στην έρευνα όσο και στη διδακτική πράξη. Το αρχείο ενός σχολείου, όπως και κάθε δημόσιας υπηρεσίας, αποτελείται από Υπηρεσιακά έγγραφα που ταξινομούνται σε αντίστοιχους φακέλους, Υπηρεσιακά βιβλία, που προβλέπονται από τη σχολική νομοθεσία (Γ.Α.Κ., Αρχεία Νομού Εύβοιας 1995, σσ. 60-61).

2. Περιγραφή του σχολικού αρχείου

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμά μας θα στηριχθεί σε υπηρεσιακά έγγραφα και βιβλία του Δημοτικού Σχολείου Χλωμού Κέρκυρας, όπως διασώθηκαν και φυλάσσονται στο Δημοτικό Σχολείο Μελιτειών Κέρκυρας.

Η περίοδος που μας ενδιαφέρει να μελετήσουμε εκτείνεται από το 1931 έως και το 1967, η περίοδος δηλαδή του «θεσμού των μαθητικών συσσιτίων». Από το υλικό που έχει διασωθεί, θα χρησιμοποιήσουμε :

1. Τον φάκελο των μαθητικών συσσιτίων του Δ.Σχ Χλωμού, 1946-47. Μέσα σε αυτόν υπάρχουν διάφορα υπηρεσιακά έγγραφα καθώς και διάφορα βιβλία όπως: βιβλίο πρακτικών μαθητικών συσσιτίων, βιβλίο αποθήκης, βιβλίο ταμείου και βιβλίο ημερήσιου ελέγχου συσσιτούντων.
2. Τον φάκελο εφορείας μαθητικών συσσιτίων Δ.Σχ. Χλωμού, 1946-47.
3. Τον φάκελο των μαθητικών συσσιτίων του Δ.Σχ Χλωμού, 1957-59. Μέσα σε αυτόν υπάρχει το βιβλίο αποθήκης τροφίμων και το βιβλίο ταμείου.
4. Το βιβλίο συσσιτούντων του Δ.Σχ. Χλωμού, 1964-65.

Με βασική ιστορική πηγή το υλικό των παραπάνω σχολικών αρχείων και με συμπληρωματικές πηγές όπως τον ημερήσιο τοπικό τύπο, τις προφορικές μαρτυρίες, φωτογραφίες της εποχής και τα διάφορα τεκμήρια θα προσπαθήσουμε να φωτίσουμε την εκπαιδευτική πραγματικότητα, δημιουργώντας ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τα μαθητικά συσσίτια, ώστε τα παιδιά των μεγαλύτερων τάξεων του Δημοτικού Σχολείου να μάθουν για αυτά, ερευνώντας τις πρωτογενείς πηγές, δηλαδή τα αρχεία του σχολείου.

Οι σκέψεις αυτές έρχονται να παραλληλιστούν με τη λεγόμενη «αρχαιακή εκπαίδευση», μια προσπάθεια γνωριμίας των Αρχείων στην ελληνική επικράτεια με τον μαθητικό πληθυσμό μέσω επισκέψεων αλλά και μέσω της διενέργειας μικρών κατευθυνόμενων ερευνητικών αναζητήσεων, μια προσπάθεια με εξαιρετικά αποτελέσματα, όπου υλοποιήθηκε.

3. Τα Μαθητικά Συσσίτια

Τα μαθητικά συσσίτια, ένα από τα πιο παλιά έργα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους, ήταν το πιο αποτελεσματικό μέτρο για την προστασία της υγείας των ασθενικών και υποσιτιζόμενων μαθητών, και το ισχυρότερο όπλο ενάντια στην πρόληψη των λοιμωδών ασθενειών και την περίθαλψη αυτών.

Σκοπός τους ήταν η χορήγηση, δωρεάν ή έναντι ενός μικρού τιμήματος, σε άπορους και κακώς σιτιζόμενους μαθητές, προγεύματος, ως συμπλήρωμα της ημερησίας διατροφής τους, προκειμένου να μπορούν να ανταποκρίνονται στις καθημερινές μαθησιακές και μη ανάγκες τους. Τα αποτελέσματα της ελλιπούς σίτισης των παιδιών ήταν μεταξύ άλλων, η αργή ανάπτυξη, η μειωμένη αντοχή και η ευκολία με την οποία κάποια παιδιά αρρώσταιναν, σε μια εποχή που η απειλή της φυματίωσης ήταν ορατή.

Η οργάνωση των παιδικών συσσιτίων, η παροχή υγιεινής τροφής ειδικώς παρασκευασμένης σε καχεκτικά ή ασθενικά παιδιά, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, τα υπαίθρια σχολεία, η ίδρυση του πρώτου βρεφοκομικού σταθμού από τον Αμερικάνικο Ερυθρό Σταυρό και η λειτουργία νηπιαγωγείων και ασύλου για τα άπορα παιδιά, ερμηνεύονταν ως μια ένδειξη ενδιαφέροντος για τα καχεκτικά παιδιά (Στεφάνου, 1940).

3.1 Ο θεσμός των μαθητικών συσσιτίων στην Ελλάδα και την Ευρώπη

Με την υλοποίηση του σχεδίου των μαθητικών συσσιτίων, τελειοποιείται η ιδέα σχετικά με τη μαθητική αντίληψη και πρόνοια. Πολλές ευρωπαϊκές χώρες, όπως οι Αγγλία, Γαλλία, Ιταλία και Γερμανία, υιοθέτησαν από νωρίς την άποψη ότι τα αποτελέσματα των μαθητικών συσσιτίων μόνο ενθαρρυντικά μπορούσαν να είναι για τους μαθητές και έτσι ενίσχυσαν τα σχολικά ταμεία και τις εφορείες, που ήταν υπεύθυνα για την οργάνωση αυτών. Ενδεικτικό είναι το αίτημα που εκφράστηκε στην Αγγλία, «πρώτα ψωμί στα παιδιά και έπειτα γράμματα». Επίσης είχε παρατηρηθεί ότι στην Αγγλία, τη Γαλλία και τη Γερμανία, οι απουσίες των μαθητών είχαν κατά πολύ μειωθεί με την παροχή ζεστής τροφής.

Τα πρώτα μαθητικά συσσίτια σχεδιάστηκαν και πραγματοποιήθηκαν στη Γαλλία το 1868, με την παρότρυνση του υπουργού Δημόσιας Εκπαίδευσης, V. Duruy, (1811- 1894), προς τους τοπικούς δημάρχους να επιβλέπουν τη διατροφή των παιδιών και με την ψήφιση νόμου για

την ίδρυση σχολικών ταμείων και συλλόγων, αρχικά φιλανθρωπικών και στη συνέχεια επιδοτούμενων από το κράτος για την παροχή τροφής, βιβλίων και ρούχων στα παιδιά, αλλά και για την οργάνωση μαθητικών συσσιτίων. Ακόμα και σύνδεσμοι εκτός σχολικής ευθύνης μπορούσαν να προσφέρουν στα συσσίτια. Επίσημως η λειτουργία τους ξεκινάει το 1880. Το 1928 γίνονται περί τα 5.965 συσσίτια σε σχολεία της Γαλλίας.

Το 1866, ιδρύεται στην Αγγλία σύλλογος φιλανθρωπικού χαρακτήρα για την οργάνωση συσσιτίων για τα άπορα παιδιά. Με την ψήφιση νόμου το 1906, η σίτιση τους γίνεται υποχρέωση του κράτους.

Το 1894, στην Ιταλία, η οργάνωση των συσσιτίων συνδυάζεται με την ίδρυση του «Συλλόγου Παιδικής Πρόνοιας».

Στη Γερμανία, η οργάνωση των μαθητικών συσσιτίων συνδυάζεται με τη γενική απαγόρευση της παιδικής εργασίας. Ο Γερμανός υγιεινολόγος Max Rubner, (1854- 1932), ήταν θερμός υποστηρικτής των μαθητικών συσσιτίων στους άπορους μαθητές εντός των σχολικών κτιρίων, με έλεγχο του διαιτολογίου τους και με δωρεάν τουλάχιστον το ένα γεύμα.

Στις ΗΠΑ, το 1908, ο γιατρός Charles Wesley Emerson (1837-1908), οραματίζεται και κάνει πράξη τις τάξεις επισιτισμού, σε παιδιατρικές κλινικές. Σε αυτές, τα παιδιά παρακολουθούνταν ιατρικά, τους δινόταν η κατάλληλη για κάθε ένα από αυτά διατροφή και καλλιεργούνταν η στενή συνεργασία με την οικογένειά τους.

Στην Ελλάδα, η λειτουργία των μαθητικών συσσιτίων καθιερώθηκε και συστηματοποιήθηκε ως εκπαιδευτικός θεσμός με τις διατάξεις του Α.Ν. 1787/1939 και πολλών ακόμα διαταγμάτων, κανονισμών και εγκυκλίων που ψηφίστηκαν και εφαρμόστηκαν στη συνέχεια. Μέχρι εκείνη τη στιγμή, η μέριμνα του Κράτους για την παροχή τροφής σε άπορους μαθητές περιοριζόνταν να τους συμπεριλάβει στα συσσίτια που οργάνωνε το Πατριωτικό Ίδρυμα για τους άπορους πολίτες.

Επίσης καθορίστηκαν οι αναγκαίοι πόροι για τη λειτουργία των μαθητικών συσσιτίων σε περιορισμένο αριθμό μαθητών στην αρχή και σε 200.000 στη συνέχεια. Μετά από τα δύο χρόνια λειτουργίας τους, και με την έναρξη του πολέμου, την κατοχή και την κομμουνιστική ανταρσία, τα συσσίτια έπαυσαν να λειτουργούν. Εν συνεχεία λειτούργησαν υπό τη μορφή πρωινού ροφήματος και ενίοτε με την παροχή μερίδας φαγητού.

Από το 1931, το ενδιαφέρον του κράτους για τα μαθητικά συσσίτια γίνεται μεγαλύτερο, όχι μόνο μέσω της κρατικής επιχορήγησης αλλά και με την κατακόρυφη αύξηση εράνων και δωρεών από φορείς και ιδιώτες. Επίσης πολλοί σύλλογοι γονέων σε συνεργασία με τους κρατικούς και μη φορείς και υπό την εποπτεία του τότε Διευθυντή της Υπηρεσίας σχολικής υγιεινής, Εμ. Λαμπαδάριου, που ιδρύθηκε από το Υπουργείο Παιδείας το 1911, και απαρτιζόταν από 60

σχολιάτρους, οργάνωσαν τη διανομή θρεπτικών γευμάτων στους άπορους μαθητές (Λαμπαδάριος, 1934).

3.2 Ελληνική νομοθεσία περί των μαθητικών συσσιτίων

Η εγκύκλιος του Υπ. Παιδείας 53551/68/01-09-1934, «Οργάνωση μαθητικών συσσιτίων», προς τις εκπαιδευτικές και σχολικές αρχές όριζε για τους μαθητές που συμμετείχαν στα μαθητικά συσσίτια:

- Κατά προτίμηση ασθενικοί, σε κατάσταση υποσιτισμού λόγω απορίας ή δυσμενών οικιακών συνθηκών.
- Κάθε μαθητής, εφ' όσον η επάρκεια των πόρων και των λοιπών όρων του συσσιτίου το επέτρεπε (χώρος, συγκατάθεση γονέων, έσοδα κ.λπ.) (Λεβεντάκης, Γκαρίλα, σ.4).

Η ευθύνη της οργανώσεως των συσσιτίων είχε ανατεθεί στη διεύθυνση του σχολείου, με τη βοήθεια των δασκάλων και του προσωπικού του σχολείου ή μερικές φορές με τη συμμετοχή ειδικής επιτροπής, που αποτελούσαν υπάλληλοι της Κοινωνικής Πρόνοιας ή άλλων σχετικών οργανώσεων, όπως ήταν σύλλογοι κυριών, σωματεία, ο Ερυθρός Σταυρός, το Πατριωτικό Ίδρυμα, κ.α.. Η σχολική εφορεία καθόριζε τις λεπτομέρειες της οργανώσεως των συσσιτίων, τα καθήκοντα του προσωπικού και γενικά τους κανόνες που διέπαν τη διαδικασία της διανομής φαγητού.

Από το 1934 την ευθύνη για τα μαθητικά συσσίτια αναλαμβάνει το Πατριωτικό Ίδρυμα, το οποίο άρχισε να δίνει κοινά γεύματα σε μαθητές και άπορους πολίτες. Αυτή η συνύπαρξη όμως, δημιούργησε προβλήματα και γι' αυτό η διανομή φαγητού στους μαθητές συνεχίστηκε χωριστά από τον υπόλοιπο ευπαθή πληθυσμό. Άλλωστε τα μαθητικά συσσίτια αποτελούσαν κατά βάση έναν εκπαιδευτικό θεσμό άρρηκτα συνδεδεμένο με την πορεία του μαθητή κατά τη σχολική του ζωή.

Το σχολικό έτος 1936-1937, τα μαθητικά συσσίτια συνεχίζονται να οργανώνονται από το Πατριωτικό Ίδρυμα. Η επιτυχία της διεξαγωγής τους ήταν σίγουρη, λόγω της πολύ καλής οργάνωσής και των εγκαταστάσεων που διέθετε το Ίδρυμα στα μεγάλα κέντρα της χώρας.

Το 1938 αποφασίζεται να εκλέγονται οι μαθητές που θα συμμετάσχουν σε αυτά, με βάση κοινωνικά και υγιεινομικά κριτήρια. Το ποσοστό της συμμετοχής κυμαίνονταν μεταξύ 10%-20%. Τα κοινωνικά κριτήρια, εκτιμούσε η Εφορεία, με τη βοήθεια και καθοδήγηση των επισκεπτριών αδερφών.

Οι μαθητές που συνήθως επιλέγονταν για να συμμετάσχουν στα συσσίτια, λόγω

κοινωνικών κριτηρίων ήταν:

- Όσων οι γονείς ήταν αποδεδειγμένα άποροι
- Όσοι δεν είχαν τη μητρική φροντίδα, είτε γιατί η μητέρα ήταν άρρωστη, είτε γιατί είχε πεθάνει, είτε γιατί εργαζόταν
- Όσοι υποσιτίζονταν, για οποιοδήποτε λόγο
- Όσοι έμεναν μακριά από το σχολείο, οπότε ήταν δύσκολο να επιστρέψουν το μεσημέρι στο σπίτι τους για να φάνε.

Τα υγιεινολογικά κριτήρια καθόριζε ο σχολίατρος κατόπιν ειδικής έρευνας που έκανε για τον λόγο αυτό. Το συσσίτιο συνήθως ήταν πρωινό ρόφημα, κυρίως, γάλα, τσάι, ψωμί, κακάο, σούπα, τυρί, μαρμελάδα, φρούτα και πρόγευμα μόνο ή σε συνδυασμό με το πρωινό.

Ο Αναγκαστικός Νόμος 1787/1939, θεσμοθετεί επίσης την οργάνωση «Κεντρικής Επιτροπής Μαθητικών Συσσιτίων», με σκοπό την προαγωγή του θεσμού.

Την εποπτεία συνεχίζει να έχει ο Υπουργός Εθνικής Παιδείας. Από το σχολικό έτος 1939-1940, επιβάλλεται η υποχρεωτική πλέον εισφορά, των 30 δρχ. σε κάθε μαθητή μέσης και δημοτικής εκπαίδευσης, καθώς και εισφορές δήμων, κοινοτήτων, ταμείων και νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου (Λεβεντάκης, Γκαρίλα, σσ. 3-6).

Ενδεικτικό της μεγάλης συμμετοχής στα μαθητικά συσσίτια είναι τα νούμερα που παρουσιάζονται από τους Διευθυντές των σχολείων. Κατά το σχολικό έτος 1938-1939, σιτίστηκαν 52.250 μαθητές. Το σχολικό έτος 1939-1940 λειτούργησαν μαθητικά συσσίτια σε 2.484 δημοτικά σχολεία, με τη συμμετοχή 97.134 μαθητών. Από το σχολικό έτος 1940-1941 όμως λόγω του πολέμου, τα συσσίτια δεν λειτούργησαν.

Από το 1963 προστέθηκε και μεσημβρινό γεύμα. Τα μαθητικά συσσίτια αποτελούσαν πλέον δραστηριότητα της καθημερινής λειτουργίας του σχολείου, το οποίο είχε και την ευθύνη της αγοράς τροφίμων και της παρασκευής και διανομής των γευμάτων μέσα στους χώρους τους. Επίσης παγιποιείται ο θεσμός των συσσιτίων και καθιερώνεται η συμμετοχή εις αυτά παντός μαθητού, ώστε να εκλείψει οποιαδήποτε κοινωνική διάκριση και αποφευχθεί το αίσθημα μειονεκτικότητας εκ της ανίσου μεταχειρίσεως των μαθητών.

Από το έτος 1965-1966 τα συσσίτια θα επεκταθούν εις αριθμόν μαθητών 600.000 (πρωινό ρόφημα και μεσημβρινό φαγητό), θα τεθούν δε ταύτα μονίμως υπό την απόλυτον καθοδήγηση και εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας, ασκούμενη υπό των περιφερειακών υπηρεσιών του (Στεφάνου, 1964, σσ. 1-2).

Από το 1966 γενικεύτηκε η λειτουργία μαθητικών συσσιτίων σ' όλα σχεδόν τα δημοτικά σχολεία. Τα συσσίτια προορίζονταν κυρίως για τους άπορους και αδύναμους μαθητές. Με την εγκύκλιο 195575/23 Δεκεμβρίου 1967 «Μαθητικά συσσίτια σχολικού έτους 1967 – 68, κατόπιν

αναθεωρήσεως του θεσμού των μαθητικών συσσιτίων υπό τη μορφή και το τύπο της μέχρι τότε λειτουργίας αυτών, το Εθνικό Συμβούλιο Οικονομικής Πολιτικής αποφάσισε τα κάτωθι:

Τα μαθητικά συσσίτια θα λειτουργούσαν υπό μορφή παρασκευαζομένου συσσιτίου, βάσει βελτιωμένου διαιτολογίου, μόνο στα σχολεία στα οποία υπάρχουν οι προϋποθέσεις καλής παρασκευής και παραθέσεως αυτού με συμμετοχή όλων των απόρων, ως και των επιθυμούντων εκ των μη ανηκόντων στην κατηγορία αυτή. Στα λοιπά σχολεία θα διανέμονταν 5δραχμος οικονομική ενίσχυση κατά μαθητή ημερησίως στους κηδεμόνες των απόρων μαθητών μετ' απαρασκευάστων τροφίμων των αποστελλομένων υπό των Αμερικανικών Οργανώσεων Βοηθείας. Στα σχολεία της Πρωτεύουσας δεν θα λειτουργούσαν συσσίτια, καθώς επίσης δεν θα καταβάλλονταν η 5δραχμος ενίσχυση στους μαθητές, ούτε διανομή απαρασκευάστων τροφίμων. Στα σχολεία των πόλεων άνω των 20.000 κατοίκων δεν θα καταβάλλονταν η 5δραχμος ενίσχυση στους μαθητές, θα διανέμονταν όμως απαρασκευάστα τρόφιμα προελεύσεως Αμερικανικής Βοήθειας.

Σταδιακά και λόγω της βελτίωσης των όρων διαβίωσης των Ελλήνων η λειτουργία των συσσιτίων άρχισε να χάνει τη σημασία της.

3.3 Λόγοι θέσπισης των μαθητικών συσσιτίων

Τα μαθητικά συσσίτια σε όλες τις χώρες αποτέλεσαν το βασικό στοιχείο της σχολικής αντιλήψεως και πρόνοιας, για την προστασία της υγείας των ασθενικών μαθητών. Σε πολλά διεθνή συνέδρια για την προστασία του παιδιού, διαπιστώθηκε ότι σε καμία άλλη χώρα δεν κλονίστηκε τόσο πολύ η σωματική και ψυχική υγεία του παιδιού όσο στην Ελλάδα, (εγκύκλιος 80755/23-09-1946). Αν δινόταν η δέουσα σημασία πριν τον πόλεμο στα μαθητικά συσσίτια, η αποκατάσταση της υγείας των παιδιών, θα ήταν σε πολύ καλύτερη μοίρα.

Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, λοιπόν, βασιζόμενο στην αντίληψη ότι τα μαθητικά συσσίτια αποτελούν τη βάση της μαθητικής αντιλήψεως και πρόνοιας, προέβη στην οργάνωσή τους, ώστε να διατηρηθούν ως ένας μόνιμος εκπαιδευτικός θεσμός, συνδεδεμένα με την ζωή στο σχολείο και ικανά να ανταποκρίνονται στους σκοπούς που συντελούσαν, οι οποίοι ήταν :

- Υγιεινομικοί: τα επακόλουθα του υποσιτισμού στην παιδική ηλικία, όπως η επιβράδυνση της ανάπτυξης των παιδιών, η μείωση της ενεργητικότητάς τους, η μειωμένη αντοχή του οργανισμού τους έναντι σε λοιμώξεις, κυρίως στη φυματίωση, είναι γνωστά σε όλους τους επαγγελματίες υγείας. Αυτά ήταν το βασικό θέμα συζήτησης σε πολλά συνέδρια για την υγιεινή των παιδιών και η εύρεση λύσης για την καλύτερη διατροφή των παιδιών η νούμερο ένα προτεραιότητα των γιατρών.

- Κοινωνικοί: τα μαθητικά συσσίτια είναι ένα βοήθημα προς τα παιδιά που είχαν εγκαταλειφθεί από τα πρώτα κιόλας χρόνια ζωής τους από την οικογένειά τους.

- Παιδαγωγικοί: συνήθως οι υποσιτιζόμενοι μαθητές αδυνατούσαν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του σχολείου. Τα συσσίτια τους προσέφεραν σωματική και πνευματική βελτίωση. Ήταν επιτακτική η ανάγκη να λειτουργήσουν ως εκπαιδευτικός θεσμός και όχι ως υπόθεση φιλανθρωπίας (Στεφάνου, 1940).

Η πείρα από την λειτουργία τους, απέδειξε ότι μπορούσαν να αποτελέσουν ένα πολύ καλό παιδαγωγικό μέσο στα χέρια των δασκάλων, καθώς με τις συμβουλές τους σε θέματα διατροφής, οι μαθητές τρέφονταν υγιεινά, ενώ πολύ συχνά αυτές τις συμβουλές και υποδείξεις, μετέφεραν και στην οικογένειά τους (Λεβεντάκης, Γκαρίλα, σελ.1).

4. Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα: Ταξίδι στο χρόνο: Τα μαθητικά συσσίτια

4.1 Σχεδιασμός του προγράμματος

Στην παρούσα εργασία αναλύουμε τα στάδια σχεδιασμού του εκπαιδευτικού προγράμματος, «Ταξίδι στο χρόνο: Τα μαθητικά συσσίτια». Απευθύνεται σε μαθητές Δημοτικού των μεγαλύτερων τάξεων κυρίως Ε' και Στ'.

Οι μέθοδοι και οι τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν είναι οι εξής:

Οι μαθητές θα εργαστούν ομαδοσυνεργατικά τόσο για να συλλέξουν τα δεδομένα της έρευνάς τους από τα αρχεία του σχολείου όσο και για να καταλήξουν στα συμπεράσματά τους. Στην πορεία αυτή βασικό στοιχείο θα υπάρξει η ανάπτυξη κριτικής και συνδυαστικής σκέψης, καθώς και η χρήση των Τ.Π.Ε.

Οι στόχοι του εκπαιδευτικού προγράμματος είναι:

Γνωστικοί: Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να εξοικειωθούν με την έννοια των αρχείων.
- να γνωρίσουν μέσα από τα αρχεία του σχολείου την τοπική ιστορία της περιοχής τους.
- να κατανοήσουν πώς τα ευρύτερα ιστορικά γεγονότα μετακλύονται στην ιστορία τους σχολείου.
- να μυηθούν στην ερευνητική μέθοδο προσέγγισης και ταξινόμησης των δεδομένων.

Συναισθηματικοί: Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να νιώσουν τη χαρά της προσωπικής ανακάλυψης και να αναπτύξουν κριτική και δημιουργική σκέψη.
- Να εργαστούν σε ομάδες και να τονώσουν το αίσθημα της αυτοεκτίμησης μέσω της ελεύθερης έκφρασης στις ομαδικές εργασίες.
- Να αξιολογήσουν την εργασία τους και την εργασία των άλλων, αναπτύσσοντας δεξιότητες όπως ο διάλογος και η επιχειρηματολογία.
- να αναπτύξουν την κοινωνικότητά τους.
- να προσεγγίσουν συναισθηματικά την κατάσταση των μαθητών που συμμετείχαν στα μαθητικά συσσίτια και την ευρύτερη κατάσταση της κοινωνίας εκείνα τα χρόνια.

Ψυχοκινητικοί: Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να μάθουν να χρησιμοποιούν μικροεργαλεία με τα χέρια τους για την κατασκευή χειροτεχνιών,
- να έρθουν σε επαφή και να εξοικειωθούν με τα σύγχρονα μέσα της τεχνολογίας, όπως ψηφιακές φωτογραφικές μηχανές, ηλεκτρονικούς υπολογιστές, κ.α.
- να αναπτύξουν αισθήματα συνεργασίας αναζητώντας όλοι μαζί λύσεις στα ζητήματα που προκύπτουν.

Σύνδεση με Πρόγραμμα Σπουδών :

Μελετήθηκε το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για τα μαθήματα του Δημοτικού, ώστε να εντοπιστούν ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά της ομάδας στόχου και κυρίως να διερευνηθεί η πιθανότητα σύνδεσης του προγράμματος με τα περιεχόμενα της σχολικής μάθησης. Το πρόγραμμα συνδέεται με τα γνωστικά αντικείμενα της Ιστορίας, της Γλώσσας, των Μαθηματικών και της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής.

4.2 Εκπαιδευτικές δραστηριότητες

Ταξίδι στο χρόνο:

Τα Μαθητικά Συσσίτια

Η Βίλλυ και ο Βλάσης είναι δυο ποντικάκια, που ζουν μέσα σε ένα σχολείο. Η Βίλλυ αγαπάει τα βιβλία! Τρελαίνεται για τα παλιά βιβλία! Όχι όμως, μόνο να τρώει, θέλει να τα διαβάσει κιόλας! Γι' αυτό προσπαθεί να τα τρώει μόνο λίγο γύρω-γύρω, ώστε να μη χαθούν όλα αυτά τα πολύτιμα πράγματα που γράφουν μέσα!

Ο Βλάσης, ο αδερφός της, δεν έχει καμία σχέση με τη Βίλλυ. Αυτό το ποντικάκι γεννήθηκε κουρασμένο! Δεν αφήνει το χουζούρι του, εκτός και αν του προσφέρουν φαγητό, ειδικά τυρί! Τρελαίνεται για τυρί!

Μια μέρα η Βίλλυ και ο Βλάσης εξερευνούσαν μια καινούρια αίθουσα του σχολείου, που κάποιος την ξέχασε ανοιχτή και έτσι καταφεραν να μπουν μέσα. Η Βίλλυ μπαίνοντας σε μια ντουλάπα δεν πίστευε σε αυτά που αντίκρισε. Η ντουλάπα ήταν γεμάτη βιβλία! Βιβλία μεγάλα, βιβλία μικρά, διάφορα τετράδια και πολλούς σκόρπιους φακέλους και χαρτιά. Δεν ήξερε από που να αρχίσει, μασουλούσε και ταυτόχρονα διάβαζε. Κατάλαβε πως ήταν εκπαιδευτικά αρχεία. **Με τον όρο εκπαιδευτικά αρχεία εννοούμε τα βιβλία που οφείλουν να διατηρούν τα σχολεία, όπως το βιβλίο Μητρώου μαθητών, το βιβλίο αλληλογραφίας, το ημερολόγιο σχολικής ζωής, το βιβλίο πράξεων του Συλλόγου Διδασκόντων κ.α.**

Ο Βλάσης έψαχνε κάτι να φάει αλλά μάταια!

– Βίλλυ βαρέθηκα! Δεν έχει καθόλου φαγητό εδώ!

– Αχ Βλάση, έλα να δεις τι βρήκα! Ένα μεγάλο φάκελο με πολλά αρχεία για τα Μαθητικά Συσσίτια!

– Τι είναι τα Μαθητικά Συσσίτια;

– Τα Μαθητικά συσσίτια ήταν ένα μέτρο για την προστασία της υγείας των μαθητών.

Τους πρόσφεραν δηλαδή, συγκεκριμένο φαγητό ως συμπλήρωμα της ημερήσιας διατροφής τους, ιδίως σε παιδιά που το είχαν ανάγκη. Ξεκίνησαν το 1931 και σταμάτησαν οριστικά το 1967.

– Γι' αυτό δε βρίσκω τώρα τίποτα να φάω! Είναι άδικο, έπρεπε να υπάρχουν ακόμα!

Ήταν πολύτιμα εκείνα τα χρόνια γιατί υπήρχε πείνα και φτώχεια. Τα περισσότερα παιδιά ήταν υποσιτισμένα.

– Και τώρα είμαι εγώ ένα υποσιτισμένο ποντίκι!

– Μόνο υποσιτισμένο που δεν είσαι, συνέχεια τρως! Βλέπω πως έτρωγαν και τυρί! Και ολλανδικό κιόλας, κίτρινο!

– Αλήθεια; Τέλειο το ολλανδικό τυρί!Θέλω να μάθω και τι άλλο έτρωγαν!

– Μπορούμε αν θες να ταξιδέψουμε στα χρόνια των μαθητικών συσσιτίων! Εξερευνώντας αυτά τα αρχεία!

– Καλή ιδέα μου φαίνεται! Ας ξεκινήσουμε λοιπόν!

Στάση πρώτη:

Τα μαθητικά συσσίτια στα χρόνια της Κατοχής και του Εμφυλίου.

Ο υποσιτισμός ήταν φανερός, ιδιαίτερα στην Κατοχή αλλά και στην περίοδο του Εμφυλίου σε αρκετά παιδιά. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα παιδιά να μην έχουν δυνάμεις, να στέκονται μαραμένα σαν άρρωστα, να μην αναπτύσσονται, να μην αντέχουν σε λοιμώξεις και σε κάποιες περιπτώσεις ενοχοποιούνταν για την εκδήλωση πυματίωσης. Τα μαθητικά λοιπόν συσσίτια, αποτελούσαν το πλέον θετικό και αποτελεσματικό μέτρο για την προστασία της υγείας των ασθενικών και υποσιτισμένων μαθητών, το ισχυρότερο όπλο της προληπτικής περίθαλψης. Και δόθηκε μεγάλη σημασία μετά την Κατοχή στα μαθητικά συσσίτια, για την αποκατάσταση της υγείας των παιδιών της Ελλάδας, τα οποία δοκιμάστηκαν σκληρά.

[Π.1]

ΤΟ ΓΑΛΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑΚΗ (ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ 1940)

Μεγάλη ήταν η χαρά των παιδιών εκείνη την ημέρα. Στα παιδικά συσσίτια για πρώτη φορά θα έμοιραζαν γάλα, που είχε εξαφανισθή από τις Αθήνες πολλούς μήνες. Λίγο έπειτα από την είσοδο των Γερμανών είχε κι αυτό γίνει είδος πολυτελείας. Μα τώρα ευτυχώς έφθασεν η πρώτη αποστολή του Διεθνούς Έρυθρου Σταυρού.

Το γάλα έβραζόταν σε μεγάλα καζάνια στα σχολεία και όπου άλλοι έλειτουργούσαν παιδικά συσσίτια. Και τα πεινασμένα Έλληνόπουλα δεν έχορταιναν να το ρουφούν με τα μάτια, πριν ακόμη γίνη η διανομή. Τα φασόλια, τα μπιζέλια και το πλιγούρι μόλις τα είχαν συγκρατήσειως τώρα στη ζωή. Και τα είχαν πια βαρεθθή. Το γάλα όμως θα τους ξανάφερνε το ρόδινο χρώμα της υγείας. Σ' ένα συνοικιακό δημοτικό σχολείο του Πειραιώς ήταν μαθητής κι ο Κωστάκης, παιδί πτωχού υπαλλήλου. Η οικογένειά του είχε υποφέρει πολύ, ενάμισυ χρόνο από τις στερήσεις. Αφού αναγκάστηκαν στην αρχή να πουλήσουν τα λίγα κοσμήματα της μητέρας, τα περισσότερα έπιπλα και πολλά ρούχα τους, τώρα τελευταία έστήριζαν όλες τις ελπίδες τους στα συσσίτια και στις διανομές. Ο πατέρας έπαιρνε συσσίτιο από την υπηρεσία του και τα δύο παιδιά, η Λέλα κι ο Κωστάκης, από τα σχολεία τους. Ο μισθος του πατέρα εκείνη την εποχή δεν ήταν αρκετος να τους θρέψη ούτε πέντε ημέρες το μήνα. Κι η καημένη η μητέρα έπρεπε να βάλει όλη την τέχνη της, για να έχουν πέντε πιάτα φαγητό το μεσημέρι και πέντε το βράδυ. Η πτωχή οικογένεια είχε κι ένα φιλοξενούμενο σε όλο αυτό το διάστημα. Ήταν ένας Κύπριος, στρατιώτης στον Άγγλικό στρατό, και τον έλεγαν Μιχάλη. Είχε πολεμήσει γενναία τους Γερμανούς, έπληγώθηκε ελαφρα στο δεξι χέρι και είχε πιασθή αιχμάλωτος. Αλλά κατώρθωσε να δραπετεύσει και τυχαία είχε κτυπήσει την πόρτα του πτωχού υπαλλήλου. Τον έδέχθηκαν με όλη την καρδιά τους, τον έκρυψαν από κάθε ύποπτο μάτι κι έμοιράσθηκαν μαζί του το λίγο φαγητό τους. Κι ούτε ήθελαν ν' ακούσουν τις παρακλήσεις του να τον αφήσουν να παραδοθῇ. Τον κίνδυνο να τουφεκισθουν οι γονείς, αν τον ανέκαλυπταν οι έχθροι, η οικογένεια δεν τον έλογάριαζε.

- Το γάλα σας θα το πίνετε όλοι έδω κι όταν φεύγετε, θα μου δείχνετε άδειο το τενεκάκι σας, είπεν ή διευθύντρια στα παιδια την ώρα της διανομής.

Τα παιδια είχαν μπή στη σειρά κι έπερνούσαν μπροστα από το καζάνι, από το οποίο δύο διδασκάλισσες με δύο μεγάλες κουτάλες έχυναν το γάλα στα τενεκάκια τους. Και το καθένα έκαθόταν σ' ένα θρανίο και το ροφούσε γρήγορα και με μεγάλη ευχαρίστησι. Κι όταν έτελείωνε, έπερνούσε μπροστα από τη διευθύντρια κι έδειχνε το άδειο τενεκάκι του. Ό μικρος Κωστάκης έκάθησε σε μια γωνια κι εφαινόταν πως έπινε το γάλα του. Έπειτα, σε μία στιγμή που έβγαιναν πολλά παιδια μαζεμένα, έχώθηκε ανάμεσά τους κι αυτός μισοκρύβοντας το τενεκάκι του. Η διευθύντρια δεν ήμπορούσε να ύποπτευθι πως θα την έξεγελούσε, γιατι ήταν ό πιο καλος μαθητης στην τάξι του. Αυτό το παιγνίδι του Κωστάκη έκράτησε μια εβδομάδα. Μα στο τέλος επιάστηκε. Η διευθύντρια δεν ήμπορούσε να το πιστέψη!

- Γιατί το έκαμες αυτό, Κωστάκη; Τον έμάλλωσε περισσότερο λυπημένη παρα θυμωμένη.

- Κυρία, δεν έχω όρεξι σήμερα, έδικαιολογήθηκε με βουρκωμένα μάτια και με κατακόκκινα μάγουλα.

Είχε φανερωθι πως δεν έλεγε την αλήθεια. Και η διευθύντρια κατάλαβε πως κατι πολύ σοβαρό του συνέβαινε.

- Το γάλα είναι ίσα - ίσα για τους ανόρεκτους και να καθίσης να τοπιής, του είπε. Ό Κωστάκης έξανακάθησε κι ήπие το γάλα του, χωρις να μπορι να σταματήση τα δάκρυά του. Το απόγευμα ή διευθύντρια έπεσκέφθηκε τη μητέρα του Κωστάκη και της διηγήθηκε το πρωϊνο έπεισόδιο. Κι ή μητέρα του Κωστάκη δεν ήμπόρεσε να κρατηθι. Έγνώριζε πολυ καλα τον καλο χαρακτηρα της διευθυντριάς και γι' αυτό της είπε όλη την αλήθεια, πως έκρυβαν το Μιχάλη, πως ήταν τώρα ήμέρες άρρωστος από κρυολόγημα και πως τα δύο παιδιά της, ή Λέλα κι ό Κωστάκης, είχαν συμφωνήσει κρυφα από τους γονείς τους να του φέρουν το γάλα τους. Κι οι ίδιοι οι γονείς έβλεπαν πως το γάλα ήταν πιο άπαραίτητο για τον άρρωστο παρα για τα παιδιά τους. Δυστυχώς δεν είχαν έμπιστοσύνη να του φέρουν και γιατρό.

- Ό Κωστάκης να πίνη το γάλα του, είπε τότε ή διευθύντρια με συγκίνησι, γιατι είναι αδύνατος. Κι έγω θα έξοικονομω άλλο για τον άρρωστο και με τρόπο θα σās το φέρνω ή ίδια. Αύριο θα φέρω και γιατρό, στον όποιο μπορείτε να έχετε απόλυτη έμπιστοσύνη.

Ό Κωστάκης είχε προσθέσει δύο ακόμη προστάτες του Μιχάλη, τη διευθύντρια του και το γιατρό. Κι ως την ήμέρα, που έφυγαν οι Γερμανοί, τον εφύλαξαν πολυ καλα κρυμμένο.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός, Παλιό αναγνωστικό Ε' Δημοτικού (σελ. 130)

ΤΑ ΔΑΚΡΥΑ ΤΗΣ ΔΑΣΚΑΛΑΣ

«...Το Δεκέμβρη του 1943, αρχή ενός ακόμα χειμώνα πείνας και παγωνιάς, άχνισε κάτι ζεστό ξαφνικά στην αυλή του σχολείου μας. Ήταν ένα μεγάλο καζάνι και μέσα είχε συσσίτιο για τα παιδιά. Γύρισα στο σπίτι περήφανη, κρατώντας με προσοχή ένα τενεκεδάκι γεμάτο σούπα πηχτή. «Γιατί δεν την έτρωγες στο σχολείο, καρδούλα μου;», λαχτάρησε η μάνα μου. «Αν σου χυνόταν στο δρόμο;». «Θα φάτε λίγη σούπα κι εσείς, αλλιώς δεν τρώω καθόλου», δήλωσα ορθά κοφτά. «Το ίδιο κι εγώ», φώναξε ο Μάνος, ο αδερφός μου. Κι έτσι γινόταν από κείνη τη μέρα σε κάθε συσσίτιο που κουβαλούσαμε οι δυο μας από το σχολείο. Η σούπα ερχόταν τακτικά, πάντα η ίδια, άνοστη και πηχτή. Όσπου μια μέρα, μας μοίρασαν κάτι ξεχωριστό. Μπήκαμε στη γραμμή και μας έβαλαν στα τενεκεδάκια κάτι σα μέλι, αλλά σκούρο κοκκινωπό. «Γλυκόζη», το είπαν. Βουτούσαν τα παιδιά το δάχτυλο στη γλυκόζη, το έγλειφαν με απόλαυση και γελούσαν ευτυχισμένα, πειράζονταν μεταξύ τους.

Ένα μεσημέρι, γυρίζοντας ο αδερφός μου από το σχολείο, δεν ήθελε να βάλει μπουκιά στο στόμα του – ούτε από τη σούπα ούτε από τη γλυκόζη. Ταραγμένος φαινόταν, έτοιμος να βάλει τα κλάματα. «Τι συμβαίνει, παιδί μου;», ανησύχησε η μαμά. Εκείνος δεν έβγαζε λέξη. Κι όσο δε μιλούσε, τόσο επέμενε η μάνα μου να μάθει, τόσο μεγάλωνε και η δική μας η περιέργεια. Με τα πολλά, αποφάσισε τελικά να μιλήσει. Κι αυτό που μας είπε γράφτηκε στη μνήμη μου ανεξίτηλα.

Στην αυλή για το συσσίτιο βρισκόταν με της τάξης του τα παιδιά. «Σκαρώνουμε κάτι;», άκουσε έναν από τους συμμαθητές του –«πειραχτήρης» ήταν το παρατσούκλι του– να ψιθυρίζει στον διπλανό, μόλις πήρε τη γλυκόζη στο τενεκεδάκι του. Ο άλλος έγνεψε «ναι». Τότε ο πειραχτήρης κάτι του είπε στ’ αυτί, κρυφογέλασαν οι δυό τους πονηρά κι εξαφανίστηκαν στη στιγμή. Σε λίγο χτύπησε το κουδούνι να μπουύνε στην τάξη. Πρώτα έμπαιναν τα κορίτσια. Ύστερα τ’ αγόρια. Τελευταία η δασκάλα, που κόντευε να μην ξεχωρίζει από τα παιδιά, έτσι που είχε απομείνει πετσό και κόκκαλο. Καταλάβαινες πως ήταν μεγάλη από τα μάτια της μόνο, που τα σκοτείνιαζαν ολόγυρα δυο μαύροι κύκλοι. Όταν μπαίνανε όλοι στην τάξη, έκλεινε την πόρτα, μετρούσε τα παιδιά σειρά σειρά, έλεγε «εντάξει, φρόνιμα τώρα, μην ακούσω μιλιά» κι αρχίζανε αμέσως το μάθημα.

Το «εντάξει, φρόνιμα τώρα, μην ακούσω μιλιά» τη φορά εκείνη δεν το είπε. Ούτε να τους μετρήσει την είδανε. Κοντά στην πόρτα της τάξης στεκόταν σκυφτή, σαν να ψαχούλευε κάτι. «Μα τι κάνει η κυρία εκεί;», ρώτησε παραξευνεμένος ο Μάνος, που δεν καλόβλεπε, τα περισσότερα παιδιά ήταν όρθια ακόμα. «Πασαλείψαμε το χερούλι με γλυκόζη», χασκογέλασε από δίπλα ο πειραχτήρης, «για να κολλήσουν τα χέρια της να γελάσουμε!» Δε γελάσανε. Καθίσανε τελικά στα θρανία τους και δε μιλούσε κανείς. Βλέπανε τη δασκάλα τους τώρα όλοι βουβοί, σαστισμένοι. Είχε σκύψει κι έγλειφε με λαχτάρα, μια το χερούλι της πόρτας, μια την παλάμη της... Ύστερα γύρισε και τους κοίταξε με παράπονο. Στα μάγουλά της έτρεχαν δάκρυα. «Μην τη σπαταλάτε τη γλυκόζη, χρυσά μου, για τ’ όνομα του Θεού!», είπε ξέπνοα. «Σας τη δώσαμε όλη, ούτε μια σταγονίτσα δεν κρατήσαμε εμείς οι δάσκαλοι, για να τη φάτε, να δυναμώσετε εσείς τα παιδιά. Μην τη σπαταλάτε, σας παρακαλώ, είναι κρίμα! Είν’ αμαρτία!». Την πήραν πάλι τα δάκρυα. Κι έκλαιγε, έκλαιγε... Μαζευτήκαν όλοι τριγύρω της. Μονάχα ο πειραχτήρης έμεινε στο θρανίο του με το κεφάλι κατεβασμένο. Οι άλλοι σπρώχνονταν, ποιος πρώτα να την αγκαλιάσει, ποιος να της πρωτοπεί «από το δικό μου, από το δικό μου, κυρία, να πάρετε λίγο!».

Ούτ’ ένα τενεκεδάκι δεν άγγιξε η δασκάλα. Μόνο έκλαιγε, έκλαιγε...».

Απόσπασμα από το βιβλίο της Λότης Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου, «Ο καιρός της σοκολάτας».

Στις παραπάνω πηγές [Π.1] και [Π.2] σας δίνονται δύο αποσπάσματα που μας περιγράφουν τα μαθητικά συσσίτια στα χρόνια της Κατοχής. Διαβάστε τα προσεκτικά και στη συνέχεια απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Πως κρίνετε τις ενέργειες αυτών των παιδιών;

2. Περιγράψτε με λίγα λόγια τις δασκάλες στα δύο αποσπάσματα. Έχουν κοινά στοιχεία μεταξύ τους;

[Π.3]

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΦΟΡΕΙΑ ΜΑΘ. ΣΥΣΣΙΤΙΩΝ ΧΛΩΜΟΥ

Προς

Αριθ. Πρωτ. 10

Αριθ. Διεκπ. 12

*« Περι προσκομίσεως βεβαιώσεων
σχολιάτρου παρ' αντιπροσώπων ασθενού-
ντων μαθητών, δια την λήψης συσσιτίου».*

Εν Χλωμώ τη 14η Φ/ρίου 1947

Κέρκυρα τη 19-2-47,

Ο Επιθεωρητής

Τον κ. Πρόεδρον της επιτροπής Μαθητικών

Συσσιτίων Κέρκυρας

*Επειδή μερικοί γονείς μαθητών των κατώτερων
ιδία τάξεων με την δικαιολογίαν ότι τα τέκνα
τυγχάνουσι ασθενή, ενώ στη πραγματικότητα
αδιαφορούσι δια την τακτικήν φοίτησιν αυτών,
αιτούσιν ημερήσιον συσσίτιον εις ακανόνιστας
ώρας και γίνονται αυτοί πρόξενοι διαταράξεως
της τάξεως των εργασιών του σχολείου,
λαμβάνω τη τιμή να παρακαλέσω υμάς, όπως
ευαρεστούμενοι, εγκρίνητε ληφθεϊσαν απόφασιν
της Εφορίας Μαθητικών Συσσιτίων, όπως οι
κηδεμόνες ασθενών μαθητών κατά την κρίση
του συλλόγου διδασκάλων, προσκομίζουσι
βεβαίωσιν σχολιάτρου περί του αδυνάτου τις
προσελεύσεως εις το σχολείον ασθενούντων
μαθητών ίνα χορηγείται εις αυτούς συσσίτιον.*

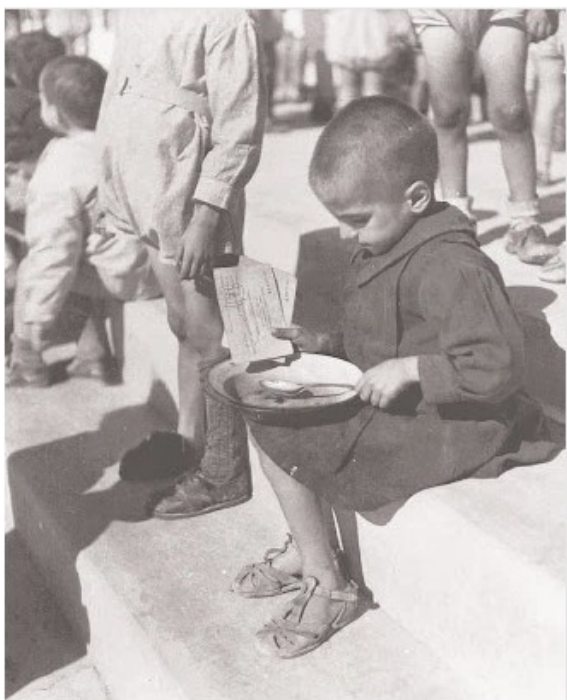
Ευπειθέστατος

Ο Διευθυντής

Σύμφωνα με τη πηγή [Π.3]:

1. Ποιος είναι ο αποστολέας του εγγράφου στην πηγή και ποιος είναι ο παραλήπτης;
2. Ποια ημερομηνία στάλθηκε το παραπάνω έγγραφο;
3. Ποιο είναι το θέμα της πηγής;
4. Μπορούσε το σχολείο να αντιδράσει διαφορετικά απ'ότι υπαγορεύει η πηγη;

[Π.4]

εικ.2

εικ.3

εικ.4

Παρατηρήστε τις εικόνες της πηγής [Π.4]:

21. Παρατηρώ και περιγράφω τις εικόνες.
22. Πως πιστεύετε ότι νιώθουν τα παιδιά στις φωτογραφίες;
23. Έχοντας διαβάσει τις παραπάνω πηγές και παρατηρώντας τις εικόνες, γράψτε 1-2 παραγράφους αναφέροντας τις πληροφορίες που αντλείτε για την κατάσταση της χώρας και των πολιτών της, στα χρόνια της Κατοχής και του Εμφυλίου.

Στάση δεύτερη:

Το 1946 αρχίζει μια νέα περίοδος στη λειτουργία των μαθητικών συσσιτίων. Το 1946 το συσσίτιο περιλάμβανε μόνο πρωινό ρόφημα. Το 1947-48 προστέθηκε και ξηρή τροφή (τυρί) και από το 1949-1952 εμπλουτίστηκε με σταφιδόψωμο.

[Π.5]

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΜΑΘ. ΣΥΣΣΙΤΙΩΝ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Εν Κερκύρας τη 10-1-48

Αριθ. Πρωτ. 3

Προς

Τους κ. Δ/ντας των Σχολείων Περιφέρειας

Συμφώνως προς την υπ' αριθ. 106392 της 1/12/47 εγκύκλιον του Υπουργείου Παιδείας θέλουσι λειτουργήσει συσσίτια επί εξάμηνον ήτοι από Δ/βριου μέχρι Ιουνίου εξαιρουμένων των εορτών Χριστουγέννων και Πάσχα. Το καταρτισθέν διαιτολόγιον συνίσταται εις έκαστον μαθητήν 1) Εις έν κύπελλον ημερησίως γάλακτος μετ' αναλόγου ποσότητος ζαχάρεως και κακάου ή σοκολάτας η τούτσι (γάλα εις κόνιν 10 δράμια, ζάχαρις 4 δράμια και κακάο ή σοκολάτα ή τούτσι 1 δράμι), και 2) Εις έν τεμάχιον σταφιδόψωμου ημερησίως, συγκείμενον από άλευρον 20 δράμια, σταφίδα 5 δράμια, γάλα εις κόνιν 5 δράμια, έλαιον ή λίπος 2 δράμια και άλας 1 δράμι.

Το ως άνω διαιτολόγιον απέδιδε 540 θερμίδας ημερησίως και λεύκωμα 23 γραμμάρια, εξ ων τα 17 ζωικόν.

Το διαιτολόγιον τούτο προετιμήθη διότι α) δεν είναι δυνατή η προμήθεια έξωθεν ή η εξεύρεσις εκ τις εντοπίου αγοράς τροφίμων δια την παρασκευήν μεσημβρινού φαγητού. β) Συγκεντρώνει εις μικρόν όγκον τροφίμων μεγάλην θρεπτικήν αξίαν. γ) Προμηθεύει τα θρεπτικά συστατικά των οποίων κυρίως έχουν ανάγκην τα παιδιά. δ) Είναι δυνατή η παρασκευή του διαιτολογίου τούτου και υπό δυσμενείς ακόμη συνθήκας λειτουργίας των σχολείων η δε διανομή των ταχεία. ε) Η ποσότης της απαιτηθησόμενης καυσίμου ύλης περιορίζεται εις το ελάχιστον. στ) Η παρασκευή δεν απαιτεί ειδικούς μαγείρους. ζ) Δεν απαιτούνται επιτραπέζια σκένη ούτε ειδικάί τραπεζάριας. η) Παρέχεται εις τα παιδιά τροφή ευχάριστος χωρίς να προκαλεί κόρον και θ) Διότι δεν είναι εύκολος η διοχέτευσις εις το εμπόριον των περιλαμβανομένων εις το διαιτολόγιον τροφίμων.

Των συσσιτίων μετέχουν μαθηταί εις ποσοστόν 75% αποκλειομένην των αποδεδειγμένως ευπόρων μαθητών. Η κρίσις επί της ευπορίας ανήκει εις τας Εφορείας Μαθητικών Συσσιτίων αίτινες πρέπει να κρίνουν με τα προσοχής και δικαιοσύνης προς αποφυγήν παραπόνων. Το γάλα και το σταφιδόψωμον θα παρέχωνται εις τους μαθητάς παρασκευασμένα και θα καταναλίσκωνται εις τα Σχολεία απαγορευμένης απουτως της διανομής απαρασκευών τροφίμων. Δικαιούνται μιας μερίδος οι εκπαιδευτικοί λειτουργοί και το χρησιμοποιούμενον δια της παρασκευής προσωπικόν.

Αι Εφορείαι Μαθ. Συσσιτίων θα παραλαμβάνουν έκαστοι τε εκ των οικείων Κέντρων Διανομών τας αναλογούσας εις αυτός ποσότητας άλευρου, ζαχάρεως και γάλακτος βάσει της δυνάμεως των συσσιτουμένων μαθητών και των αναγραφόμενων εις το πράγμαμα τροφίμων ποσοτήτων δι έκαστον μαθητήν. Προς τούτο δέον όπως σπέυσητε και αναφέρητε ημίν τον αριθμόν των μαθητών του

Σχολείου σας οίτινες δικαιούνται συσσίτιων ίνα στείλωμεν συγκεντρωτικήν εις Κέντρον Διανομών δια ν' αρχίση η παραλαβή των τροφίμων.

Πας μετέχων του συσσιτίου μαθητής θα εισφέρει 100 δραχμάς εις το συσσίτιον απαλλασσομένων των άπορων μαθητών κατά 20 των φοιτώντων ως και κατά το παρελθόν. Εκ των εισπράξεων το 50 θα διατεθή εις την Εφορείαν Μ.Σ. δι έξοδα μεταφοράς και λοιπάς δαπάνες. Εκ του ετέρου 50 θα κατατεθή εις την Τράπεζαν, 10 διά την Επιτροπή Μαθ. Συσσιτίου και 40 διά τας παιδικάς Εξοχάς και κατασκηνώσεις.

Ο Επιθεωρητής

Χαρ. Θάνος

Τι πληροφορίες αντλείτε από την πηγή [Π.5]:

- Για τη λειτουργία των συσσιτίων, το εξάμηνο από τον Δεκέμβριο ως τον Ιούνιο του 1948;
- Για το διαιτολόγιο; Για ποιο λόγο επιλέχθηκε;
- Για την συμμετοχή των παιδιών στα μαθητικά συσσίτια; Συμμετείχαν όλοι οι μαθητές;

[Π.6]

Συσσίτιον Χλωμού

Διατροφή

100-2-47 550 4 183 7 73 6 35 4 77 4 63 8 21 4 39 6 97 8 35 - 28 3

60 8 2 47 12 10 4 3 1 10 - 13 4 3 6 5

89 10-2-47 18 11 6 4 2 6 1 3 18 11

98 11-2-47 20 11 6 14 2 11 1 5 6 14 20 11

98 12-2-47 20 11 6 14 2 11 1 5 6 14 20 11

100 13-2-47 21 2 7 - 2 13 1 6 17 9 9 133 8 2 13

100 14-2-47 21 2 7 - 2 13 1 6 17 9 9 133 8 2 13

100 15-2-47 21 2 7 - 2 13 1 6 17 9 9 133 8 2 13

106 17-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 18-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 19-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 20-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 21-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 22-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 23-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 24-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 25-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 26-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 27-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 28-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 29-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 30-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 31-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 32-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 33-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 34-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 35-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 36-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 37-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 38-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 39-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 40-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 41-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 42-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 43-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 44-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 45-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 46-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 47-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 48-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 49-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 50-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 51-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 52-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 53-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 54-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 55-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 56-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 57-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 58-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 59-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 60-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 61-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 62-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 63-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 64-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 65-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 66-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 67-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 68-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 69-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 70-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 71-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 72-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 73-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 74-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 75-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 76-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 77-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 78-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 79-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 80-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 81-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 82-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 83-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 84-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 85-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 86-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 87-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 88-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 89-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 90-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 91-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 92-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 93-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 94-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 95-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 96-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 97-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 98-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 99-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

106 100-2-47 22 6 7 6 2 15 1 8 7 6 22 6

Στην πηγή [Π.6] βλέπουμε μία σελίδα από το βιβλίο της αποθήκης τροφίμων Μαθητικού Συσσιτίου Χλωμού.

- Ποιο πιστεύετε πως είναι το θέμα της πηγής και ποιος ο χρόνος δημιουργίας της;
- Τι πληροφορίες αντλείτε από την πηγή για τα τρόφιμα που υπήρχαν στην αποθήκη;

- Στο κρυπτόλεξο βρίσκονται κρυμμένα όλα τα τρόφιμα της αποθήκης. Προσπαθήστε να τα βρείτε και γράψτε τα παρακάτω:

Κ	Τ	Μ	Κ	Ρ	Σ	Ι	Λ	Ν	Ρ	Β	Ι	Α	Τ	Ρ	Η	Β
Υ	Σ	Μ	Γ	Α	Λ	Α	Ο	Ε	Ρ	Α	Ε	Κ	Ζ	Φ	Ι	Κ
Ο	Η	Μ	Γ	Τ	Π	Π	Γ	Υ	Υ	Λ	Κ	Γ	Ε	Ι	Β	Γ
Ζ	Σ	Υ	Τ	Ο	Υ	Ι	Σ	Τ	Ε	Ε	Ο	Κ	Ν	Β	Ρ	Τ
Κ	Α	Ο	Γ	Τ	Α	Ζ	Π	Ο	Υ	Υ	Σ	Ρ	Γ	Κ	Σ	Σ
Ο	Μ	Κ	Τ	Ο	Λ	Α	Ο	Ν	Β	Ρ	Σ	Ι	Κ	Π	Κ	Μ
Η	Ε	Ρ	Ξ	Ο	Π	Χ	Λ	Η	Μ	Ι	Φ	Ν	Α	Ο	Α	Μ
Ο	Λ	Ε	Λ	Σ	Φ	Α	Σ	Ο	Λ	Ι	Α	Ι	Ε	Δ	Κ	Π
Κ	Α	Α	Ι	Ε	Ν	Ρ	Κ	Ι	Λ	Υ	Β	Α	Κ	Ο	Α	Τ
Σ	Ι	Σ	Τ	Χ	Ρ	Η	Π	Ι	Ι	Ο	Ρ	Ρ	Φ	Σ	Ο	Λ
Ο	Ο	Ι	Δ	Π	Κ	Ι	Υ	Φ	Ο	Σ	Φ	Η	Α	Φ	Λ	Σ
Υ	Σ	Β	Ι	Μ	Α	Ρ	Μ	Ε	Λ	Α	Δ	Α	Ξ	Ι	Ο	Π
Π	Κ	Μ	Ζ	Υ	Φ	Σ	Δ	Τ	Φ	Χ	Ν	Ζ	Η	Ι	Σ	Μ
Α	Θ	Λ	Κ	Σ	Ε	Υ	Φ	Ι	Σ	Δ	Γ	Ο	Β	Ρ	Χ	Γ
Ο	Κ	Χ	Υ	Μ	Ο	Σ	Ν	Τ	Ο	Μ	Α	Τ	Α	Σ	Ν	Ζ
Δ	Ι	Γ	Ο	Τ	Μ	Ο	Ζ	Ο	Τ	Υ	Φ	Β	Τ	Κ	Τ	Ο
Ν	Τ	Τ	Υ	Ρ	Ι	Ε	Τ	Β	Χ	Χ	Κ	Φ	Ζ	Ι	Ρ	Υ

ΤΡΟΦΙΜΑ

[Π.7]

Το σχολικό συσσίτιο έγινε και θέμα παιδικών και άλλων τραγουδιών , όπως , π.χ. το σατιρικό τραγουδάκι του Σ. Χατζηνικολάου, που δημοσιεύθηκε στη μαθητική εφημερίδα Ε΄ Γυμνασίου Αρρένων Θεσσαλονίκης, στο φύλλο της 15ης Ιανουαρίου 1947:

Το συσσίτιο

*Από μέρες έχουν πει
κι έχει διακοινωθεί
πως συσσίτιο θ' αρχίσει
με πλουσία συλλογή.*

*Κι ο κυρ-Κότσιρας φωνάζει
κι έχει βγάλει διαταγή
ο καθένας πρέπει νάχει
ένα πιάτο ή ένα κουτί.*

*Επιτέλους ήρθε η μέρα
ήρθε η ώρα κι η στιγμή
τρέχουν όλοι για να πάρουν
το λαχταριστό φαγί.*

*Παίρνουν πρώτα πρωινό
ω! του θαύματος αυτό
δυο κυτία γαλατάκι
κι εκατό κιλά νεράκι.*

*Τι..! Το μεσημεριανό,
στον καθένα μαθητή
δυο λουκάνικα μοιράσαν
τυλιγμένα σε χαρτί.*

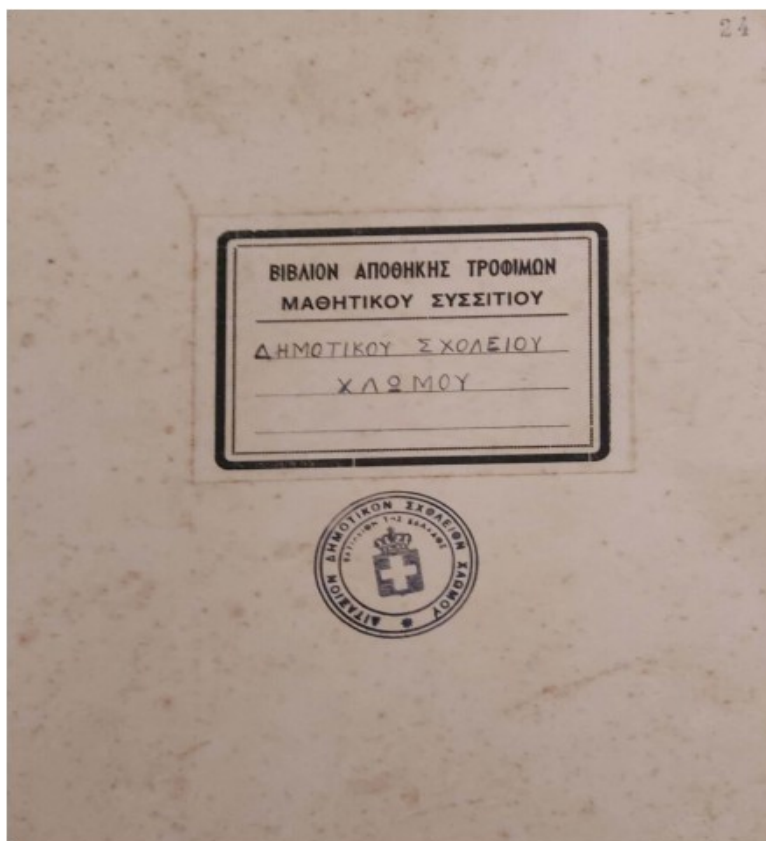
*Κι ο Γυμνασιάρχης
με χαρά
μας υποσχόταν
και αναδρομικά !*

- Τι μας περιγράφει αυτό το ποίημα;
- Τι συναισθήματα σας δημιουργήθηκαν διαβάζοντας το ποίημα;
- Προσπαθήστε να γράψετε και εσείς ένα χιουμοριστικό ποίημα για την εποχή στη οποία ζούμε.

Στάση τρίτη:

Ας ταξιδέψουμε 10 χρόνια αργότερα... Να δούμε λοιπόν τι περιελάμβανε το συσσίτιο το 1957-58...

[Π.8]

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΑΠΟΘΗΚΗΣ ΤΡΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ είδος Γαλα ως κόνιν...

ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΧΑΛΣΜΟΥ

ΦΙΜΩΝ ΜΑΘΗΤΙΚΟΥ ΣΥΣΣΙΤΙΟΥ

ΕΞΑΓΩΓΗ

Ημερομηνία εισαγωγής	Πόθεν έληκται ή παραδόθη με τίτλον ή αριθμό κ.λ.π.	Εισαγόμενα ποσότητα	Τμήτ μονάδες	Αξιμ			Συνολικά αξία	Ημερομηνία υποδοχής
				Απορροή	Απορροή	Απορροή		
11-11-57	Ε.Μ.Σ. Κερκυρας	128	300	-	-	-		125 - 50
								123 200
								121 350
								120 100
								118 250
								117 =
								115 150
								113 300
								112 - 50
								110 200
								108 350
								106 100
								104 250
								102 300
								100 150
								98 200
								96 350
								94 100
								92 250
								90 =
								88 150

Εξομολόγη

Ο ΠΡΟΪΣΤΗΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Εξ

195

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

Ο ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΣΣΙΤΙΟΥ ΔΙΑΚΤΗΛΑΧΟΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΑΠΟΘΗΚΗΣ ΤΡΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ είδος Τυφός δοχών...

ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΧΑΛΣΜΟΥ

ΦΙΜΩΝ ΜΑΘΗΤΙΚΟΥ ΣΥΣΣΙΤΙΟΥ

ΕΞΑΓΩΓΗ

Ημερομηνία εισαγωγής	Πόθεν έληκται ή παραδόθη με τίτλον ή αριθμό κ.λ.π.	Εισαγόμενα ποσότητα	Τμήτ μονάδες	Αξιμ			Συνολικά αξία	Ημερομηνία υποδοχής
				Απορροή	Απορροή	Απορροή		
11-11-57	Ε.Μ.Σ. Κερκυρας	194	50					182 275
								186 100
								183 225
								181 150
								178 375
								176 200
								174 250
								172 250
								169 275
								166 300
								163 125
								161 350
								159 175
								157 =
								154 225
								152 50
								149 275
								147 400
								144 225
								142 50
								139 275
								137 200
								135 225

Εξομολόγη

Ο ΠΡΟΪΣΤΗΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Εξ

195

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

Ο ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΣΣΙΤΙΟΥ ΔΙΑΚΤΗΛΑΧΟΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΔΗΜΟΤ. ΣΧΟΛΕΙΟΝ Χ.Λ.Σ.ΜΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΑΠΟΘΗΚΗΣ ΤΡΟ

ΦΙΜΩΝ ΜΑΘΗΤΙΚΟΥ ΣΥΣΣΙΤΙΟΥ

Είδος Ζάχαρις

ΕΞΑΓΩΓΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ημερομηνία εισαγωγής	Πόσες τράπεζες ή ποσότητες (ή αλφάβ. ή δυναμ. κ.λπ.)	Εισαγωγική τιμή	Τύπος μετρήσεως	Αξία δραχμ.	Αξία λεπτά	Συνολική αξία
12-11-57	5.95	12.273				

Εξισόβη

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Εν

16

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ

Ημερομηνία εισαγωγής	ΣΥΣΣΙΤΟΥΝΤΕΣ		Τροφήματα καταναλωθέντα ή τμήματα τούτων καταναλωθέντα	Ημερήσιος υπολογισμός
	ΜΗΝΕΣ	ΕΤΗ		
13-11-57	65	3	= 195	12.33
14-11-57	65	3	= 195	11.288
15-11-57	65	3	= 195	11.293
16-11-57	65	3	= 195	10.300
17-11-57	65	3	= 195	10.305
18-11-57	65	3	= 195	9.340
19-11-57	65	3	= 195	9.345
20-11-57	65	3	= 195	8.380
21-11-57	65	3	= 195	8.385
22-11-57	65	3	= 195	7.330
23-11-57	65	3	= 195	7.335
24-11-57	65	3	= 195	6.390
25-11-57	65	3	= 195	6.395
26-11-57	65	3	= 195	5.350
27-11-57	65	3	= 195	5.355
28-11-57	65	3	= 195	4.360
29-11-57	65	3	= 195	4.365
30-11-57	65	3	= 195	3.370
1-12-57	65	3	= 195	3.375
2-12-57	65	3	= 195	2.380
3-12-57	65	3	= 195	2.385
4-12-57	65	3	= 195	1.390
5-12-57	65	3	= 195	1.395
6-12-57	65	3	= 195	1.395
7-12-57	65	3	= 195	1.395
8-12-57	65	3	= 195	1.395
9-12-57	65	3	= 195	1.395
10-12-57	65	3	= 195	1.395
11-12-57	65	3	= 195	1.395

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

195

Ο ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΣΣΙΤΙΟΥ ΔΙΑΚΟΣ

4. Τι περιέχει το βιβλίο που απεικονίζεται στην πηγή [Π.8];
5. Τι τρόφιμα είχαν στη διάθεση τους για το μαθητικό συσσίτιο το 1957;
6. Ποια η μονάδα μέτρησης της ποσότητας των τροφίμων την εποχή εκείνη;
7. Μετατρέψτε την οκά και τα δράμια σε κιλά και γραμμάρια.
8. Υπολογίστε πόσα κιλά από το κάθε τρόφιμο κατανάλωναν σε μια βδομάδα και αναπαράστήτε τα αποτελέσματα σε κυκλικό γράφημα πίτας.

Στάση τέταρτη:

Από το 1963 προστέθηκε και μεσημβρινό γεύμα. Τα μαθητικά συσσίτια αποτελούσαν πλέον δραστηριότητα της καθημερινής λειτουργίας του σχολείου, το οποίο είχε και την ευθύνη της αγοράς τροφίμων και της παρασκευής και διανομής των γευμάτων μέσα στους χώρους τους. Επίσης παγιποιείται ο θεσμός των συσσιτίων και καθιερώνεται η συμμετοχή όλων των μαθητών, ώστε να εκλείψει οποιαδήποτε κοινωνική διάκριση και να αποφευχθεί το αίσθημα μειονεκτικότητας εκ της ανίσου μεταχειρίσεως των μαθητών.

[Π.9]

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΔΙΑΙΤΟΛΟΓΙΟΝ ΜΑΘΗΤΙΚΩΝ ΣΥΣΣΙΤΙΩΝ 1964-1965					
ΗΜΕΡΑΙ	ΠΡΩΤΗΝΟΝ	ΠΟΣΟΣΤΗΣ	ΜΕΣΗΜΕΡΙΝΟΝ	ΠΟΣΟΣΤΗΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΔΕΥΤΕΡΑ	Γάλα κόβας	34 Γραμ.	Μακαρόνια ή κρεμμύδια	120 Γραμ.	Η ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΣΤΑΘΙ-ΔΟΥΡΜΟΥ ΑΝΑΛΥΕΤΑΙ ΩΣ ΚΑΤΩΘΙ:
	Ζάχαρις	10 »	Λέπος	25 »	
	Κακάο	1 »	Τουμάκια πελτές	6 »	
	Σαλάχιον	117 »	Άλφι	3 »	
	Άλφι	164 »	Άρτος	214 »	
ΤΡΙΤΗ			Φασόλια	100 Γραμ.	*Άλευρον 80 γραμμάρια με απόδοσιν 130% » 104 Σταφίδα » 10 *Άλφι » 3 Σύνολον 117
	Ός της Δευτέρας	Ός της Δευτέρας	*Έλαιον φυτικών	25 »	
			Κρεμμύδια	9 »	
			Τουμάκια πελτές	5 »	
			Άλφι	3 »	
			Άρτος	214 »	
ΤΕΤΑΡΤΗ			Βασκόλας	120 Γραμ.	Η ΑΠΟΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΑΛΕΥ-ΡΟΥ ΠΡΟΣ ΑΡΤΟΠΟΙΗΣΙΝ ΑΝΑΛΥΕΤΑΙ ΩΣ ΚΑΤΩΘΙ:
	Ός της Δευτέρας	Ός της Δευτέρας	Κρεμμύδια	40 »	
			*Έλαιον φυτικών	25 »	
			Τουμάκια πελτές	5 »	
			Άρτος	214 »	
ΠΕΜΠΤΗ	Ός της Δευτέρας	Ός της Δευτέρας	Ός της Δευτέρας	Ός της Δευτέρας	*Άλευρον 165 γραμμάρια με απόδοσιν 130% » 214 *Άλφι 3 » Σύνολον 217
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ	Ός της Δευτέρας	Ός της Δευτέρας	Πηλαγούρι	100 Γραμ.	100 130 X 130 318 31800 / 130 24461 = 244
			Λέπος	25 »	
			Κρεμμύδια	9 »	
			Τουμάκια πελτές	5 »	
			Άλφι	3 »	
			Άρτος	214 »	
ΣΑΒΒΑΤΟΝ	Ός της Δευτέρας	Ός της Δευτέρας	Πατάτες	300 Γραμ.	
			Κρεμμύδια	10 »	
			*Έλαιον φυτικών	25 »	
			Τουμάκια πελτές	5 »	
			Άλφι	3 »	
			Άρτος	214 »	

ΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Επιτρέπεται ή αντικατάστασις του βασκόλας με κατευγμένον Ιχθύον ή καί ναστόν, ήτ' όσον ή τιμή των δύν όμφαται τον τιμήν αυτού.

1. Αναγνωρίστε τι βλέπετε στη πηγή [Π.9].
2. Ποια σημαντική διαφορά βλέπετε σε σχέση με τα μαθητικά συσσίτια των προηγούμενων χρόνων;
3. Προσπαθήστε να φτιάξετε και εσείς το εβδομαδιαίο πρόγραμμα διατροφής σας και συγκρίνετε το με το διαιτολόγιο της πηγής.

Στάση πέμπτη:

Φτάσαμε στη τελευταία στάση! Λόγω της βελτίωσης των όρων διαβίωσης των Ελλήνων η λειτουργία των συσσιτίων άρχισε να χάνει τη σημασία της. Γι' αυτό και σταμάτησαν οριστικά το 1967. Εδώ και λίγα χρόνια βέβαια κάποια σχολεία συμμετέχουν στο Πρόγραμμα Σχολικά Γεύματα. Ας μάθουμε λίγα πράγματα και γι' αυτά!

[Π.10]

Ο θεσμός του ζεστού γεύματος στα σχολεία, που συμπληρώνει φέτος τέσσερα χρόνια επιτυχούς εφαρμογής, αποτελεί εθνικό πρόγραμμα, ενταγμένο στον κρατικό προϋπολογισμό.

Τα σχολικά γεύματα, ως θεσμός που εφαρμόζεται στην πλειονότητα των ευρωπαϊκών χωρών, συντελούν σημαντικά στην ενίσχυση της αλληλεγγύης και της συντροφικότητας στη μαθητική κοινότητα και ταυτόχρονα βελτιώνουν τις μαθητικές επιδόσεις. Τα πολλαπλά οφέλη του Προγράμματος έχουν θετική αντανάκλαση και στην ανάπτυξη της πρωτογενούς εγχώριας παραγωγής, καθώς τα προϊόντα που επιλέγονται για την παρασκευή των γευμάτων, η οποία γίνεται σε συνεργασία με Πανεπιστημιακούς Φορείς, είναι ντόπια και υψηλής διατροφικής αξίας. Προάγεται δηλαδή στην νέα γενιά η υγιεινή, μεσογειακή διατροφή, ενώ παράλληλα διευρύνεται ο αριθμός των θέσεων εργασίας στις τοπικές κοινωνίες. (<https://opeka.gr/oikogeneies/scholika-gevματα/>)

[Π.11]

Πρόγραμμα Διατροφής για Γεύμα στα Σχολεία					
Περίοδος: ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΙ ΜΗΝΕΣ (Νοέμβριος έως και Μάρτιος)					
	Δευτέρα	Τρίτη	Τετάρτη	Πέμπτη	Παρασκευή
Μεσημερια νά γεύματα 1η εβδομάδα	-Κοτόπουλο ή μπιφτέκια κοτόπουλου ή γαλοπούλας - πατάτες φούρνου ή πουρές ή ρυζί - Σαλάτα	-Μακαρόνια με 4-5 κουταλιές της σούπας κιμά (μοσχαρίσιος) - Τυρί Φέτα ΠΟΠ - Σαλάτα	- Σπανακόπιτα .-Τυρί φέτα ΠΟΠ ή βραστό αυγό -Σαλάτα	- Χοιρινό μπουκιές -Ρύζι ή μακαρόνια ή κριθαράκι ή πλιγούρι - Σαλάτα	-Αρακάς κοκκινιστός ή λεμονάτος με πατάτες Τυρί φέτα ΠΟΠ - Σαλάτα
Μεσημερια νά γεύματα 2η εβδομάδα	- Φιλέτο ψαριού (πέρκα ή γλώσσα ή βακαλάος) - Ρύζι ή πατάτες - Σαλάτα ή φρούτο	-Μπιφτέκια μοσχαρίσια -πατάτες φούρνου - Τυρί φέτα ΠΟΠ - Σαλάτα	- Σπανακόρυζο ή λαχανόρυζο - Τυρί φέτα ΠΟΠ ή βραστό αυγό - Σαλάτα	- Κοτόπουλο -Ρύζι ή μακαρόνια ή πατάτες - Σαλάτα	- Όσπρια (φακές ή φασόλια ή ρεβίθια) - Τυρί φέτα ΠΟΠ - Σαλάτα
Περίοδος: ΑΝΟΙΞΙΑΤΙΚΟΙ ΜΗΝΕΣ (Απρίλιος – Ιούνιος και Σεπτέμβριος – Οκτώβριος)					
	Δευτέρα	Τρίτη	Τετάρτη	Πέμπτη	Παρασκευή
Μεσημερια νά γεύματα	-Κοτόπουλο ή μπιφτέκια	- Μακαρόνια με 4-5	- Όσπρια (φακές ή	- Κρέας μοσχαρίσιο	-Σπανακόπιτα - Τυρί φέτα ΠΟΠ

1η εβδομάδα	κοτόπουλου ή γαλοπούλας - πατάτες φούρνου ή πουρές ή ρυζι - Σαλάτα ή φρούτο	κουταλιές της σούπας κιμά (μοσχαρίσιος) - Τυρί Φέτα ΠΟΠ - Σαλάτα	φασόλια ή ρεβίθια) - Τυρί φέτα ΠΟΠ ή βραστό αυγό - Σαλάτα	- Πατάτες ή μακαρόνια ή κριθαράκι - Σαλάτα	-Σαλάτα
Μεσημεριανά γεύματα 2η εβδομάδα	-Μπιφτέκια μοσχαρίσια -πατάτες φούρνου ή πουρές ή μακαρόνια -Τυρί φέτα ΠΟΠ -Σαλάτα ή φρούτο	Φιλέτο ψαριού (πέρκα ή γλώσσα ή βακαλάος - Ρύζι ή πατάτες -Σαλάτα	-Μακαρόνια με 4-5 κουταλιές της σούπας σάλτσα τομάτας και λαχανικά - τυρί φέτα ΠΟΠ ή βραστό αυγό - Σαλάτα	-Κοτόπουλο φούρνου -Ρύζι ή πατάτες ή πλιγούρι - Σαλάτα	-Φασολάκια με πατάτα ή μπριάμ (με κολοκυθάκια, πατάτα & λαχανικά) -Τυρί φέτα ΠΟΠ -Σαλάτα

Μελετήστε τη πηγή [Π.10] και απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

4. Τι είναι τα σχολικά γεύματα;
5. Συμμετέχει το σχολείο σας σε αυτό το πρόγραμμα;
6. Για ποιο λόγο δημιουργήθηκαν και τι οφέλη έχουν από αυτά τα σχολεία και η κοινωνία;
7. Θεωρείτε ότι είναι σημαντικά στην εποχή μας;

Μελετήστε το διατολόγιο της πηγής [Π.11]:

1. Θεωρείτε ότι είναι σωστή αυτή η διατροφή που παρέχεται ή όχι; Δικαιολογήστε την απάντησή σας μελετώντας και την πυραμίδα της μεσογειακής διατροφής.
2. Γράψτε το μεσημεριανό σας για μια βδομάδα και συγκρίνετε το με αυτό της πηγής [Π.11].

Αυτό ήταν!
Το ταξίδι μας τελείωσε! Πόσα ενδιαφέροντα πράγματα μάθαμε!!

4.3 Στάδια υλοποίησης του προγράμματος

Αρχικά η ομάδα των μαθητών πρέπει να εξοικειωθεί με την έννοια του αρχείου, το αρχειακό υλικό και τους τρόπους προσέγγισης του. Πέρα από το θεωρητικό σκέλος, οι μαθητές αρχικά θα γνωρίσουν τα αρχεία του σχολείου, θα τα ανοίξουν, θα ξεφυλλίσουν κάποια από τα βιβλία και τους φακέλους και θα κάνουν τα πρώτα τους βήματα στην ανάγνωση των πράξεων και καταγραφών, ενώ παράλληλα θα συμμετέχουν σε συζητήσεις για κάθε θέμα ή απορία που προκύπτει και αφορά τα συγκεκριμένα αρχεία ή τα αρχεία γενικότερα. Στη συνέχεια οι μαθητές και οι μαθήτριες, θα χωριστούν σε ομάδες και θα πάρουν στα χέρια τους τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες που αφορούν τα συσσίτια. Το εκπαιδευτικό αυτό πρόγραμμα κάνει μια αναδρομή στα χρόνια των συσσιτίων από τη Κατοχή ως και τις μέρες μας. Κάθε ομάδα λοιπόν, αναλαμβάνει έναν από τους 5 σταθμούς που δημιούργησα χρονολογικά. Όπως προείπα η κάθε εκπαιδευτική δραστηριότητα είναι ενδεικτική, γιατί μπορεί να αναπτυχθεί ή να περιοριστεί ανάλογα με τη θεματική και το χρόνο που έχει στη διάθεσή του ο/η εκπαιδευτικός.

Η πρώτη ομάδα θα ασχοληθεί με τα μαθητικά συσσίτια στα χρόνια της Κατοχής και του Εμφυλίου. Είναι μια πολύ σημαντική στιγμή της ιστορίας μας η Κατοχή αλλά και ο Εμφύλιος, γι' αυτό και έκρινα σωστό να ξεκινήσουμε από εκείνα τα χρόνια. Μέσα από τις δραστηριότητες τα παιδιά θα ανακαλύψουν τι συνέβαινε στα σχολεία εκείνα τα χρόνια. Διαβάζοντας δύο αποσπάσματα, το ένα απ' το παλιό αναγνωστικό της Ε' τάξης και το άλλο απ' το εξαιρετικό βιβλίο της Λότης Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου «Ο καιρός της σοκολάτας», καθώς και βλέποντας διάφορες φωτογραφίες από τον τύπο της εποχής και τέλος διαβάζοντας ένα έγγραφο που εστάλει από το Δ. Σχ. Χλωμού προς τον πρόεδρο των μαθητικών συσσιτίων Κέρκυρας, τα παιδιά θα μπουν στη θέση των παιδιών και θα συνειδητοποιήσουν την πείνα και τις δύσκολες στιγμές που βίωνε ο ελληνισμός.

Η δεύτερη ομάδα θα συνεχίσει ερευνώντας τα συσσίτια από το 1946, δηλαδή πάλι στα χρόνια του Εμφυλίου. Αρχικά θα προσπαθήσουν να έρθουν σε επαφή και να διαβάσουν μια εγκύκλιο του Υπουργείου Παιδείας για τα μαθητικά συσσίτια του έτους 1948. Θα την αναλύσουμε ώστε να γίνει κατανοητή η λειτουργία των συσσιτίων τη περίοδο που μελετάμε. Μέσα από την επαφή με τα υπόλοιπα βιβλία που έχουμε στη διάθεσή μας τα παιδιά θα προσπαθήσουν να διαβάσουν πρακτικά, να βρουν πόσοι μαθητές συμμετείχαν από τον ημερήσιο έλεγχο συσσιτούντων, θα διαβάσουν ονόματα και επίθετα και θα βρουν πολλά Κερκυραϊκά επίθετα και τέλος μελετώντας το βιβλίο αποθήκης τροφίμων θα μάθουν τι τρόφιμα είχαν στη διάθεση τους εκείνα τα χρόνια.

Η τρίτη ομάδα θα ασχοληθεί με τα σχολικά συσσίτια από το 1956 και έπειτα. Θα έχει στη διάθεσή της ένα βιβλίο πρακτικών, ένα βιβλίο συσσιτούντων και ένα βιβλίο αποθήκης τροφίμων.

Μέσα από αυτά και σε συνδυασμό με έρευνα στο διαδίκτυο, οι μαθητές θα προσπαθήσουν να μάθουν πως ήταν η κατάσταση στα σχολεία και στη κοινωνία εκείνα τα χρόνια, αν βελτιώθηκαν οι συνθήκες ζωής. Μια επιπλέον ενδιαφέρουσα δραστηριότητα που θα αναλάβουν είναι να ψάξουν, με αφορμή το βιβλίο αποθήκης τροφίμων, τις διαφορετικές μονάδες μέτρησης του βάρους που είχαμε εκείνα τα χρόνια. Έτσι θα μάθουν για την οκά και τα δράμια θα κάνουν μετατροπές σε κιλά και γραμμάρια και θα εξασκηθούν στο να φτιάχνουν διαγράμματα.

Η τέταρτη ομάδα θα μελετήσει τα αρχεία των συσσιτίων από το 1963 μέχρι το 1967. Ερευνώντας το βιβλίο αποθήκης του 1965, θα καταλάβουν ότι προστέθηκε και μεσημβρινό γεύμα πλέον στα μαθητικά συσσίτια. Στη συνέχεια, μελετώντας ένα έγγραφο που περιέχει το εβδομαδιαίο πρόγραμμα των μαθητικών συσσιτίων το σχ. Έτος 1964-65, θα δουν τα τρόφιμα που περιέχονται στα γεύματα, θα μάθουν για τη θρεπτική τους αξία και θα το συγκρίνουν με ένα εβδομαδιαίο πρόγραμμα που θα δημιουργήσουν τα ίδια τα παιδιά με τα τρόφιμα που τρώνε στη καθημερινότητά τους. Και τέλος ψάχνοντας και στο διαδίκτυο θα ψάξουν τον λόγο της διακοπής των μαθητικών συσσιτίων.

Η τελευταία ομάδα θα ασχοληθεί με την διατροφή στα σχολεία στην σημερινή εποχή. Θα μελετήσουν τη μεσογειακή διατροφή και θα μάθουν για τον θεσμό των σχολικών γευμάτων που εφαρμόζεται σε αρκετά σχολεία τα τελευταία χρόνια και θα σκεφτούν τους λόγους που μπορεί να είναι χρήσιμος στις μέρες μας. Μελετώντας το πρόγραμμα διατροφής για το φετινό σχολικό έτος 2020-21, θα βγάλουν κάποια συμπεράσματα για μια σωστή και ισορροπημένη διατροφή, και θα το συγκρίνουν με την δική τους διατροφή, βρίσκοντας ομοιότητες και διαφορές.

Μόλις ολοκληρωθούν όλες οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες, κάθε ομάδα θα παρουσιάσει τα αποτελέσματα των εργασιών τους και έτσι όλοι οι μαθητές και οι μαθήτριες θα μάθουν λεπτομέρειες για όλα τα χρόνια που υπήρχαν τα μαθητικά συσσίτια. Τέλος, η αξιολόγηση του προγράμματος θα προκύψει μέσα από την παρατήρηση και τη συζήτηση με τους μαθητές και τις μαθήτριες.

Συμπεράσματα

Η έρευνα της παρούσας εργασίας μας κατέδειξε ότι τα σχολικά αρχεία μπορούν να δώσουν ποικίλες πληροφορίες στους μαθητές και να αποκομίσουν στοιχεία απαραίτητα, ώστε να κατανοήσουν την καθημερινή ζωή στο σχολείο, τις διάφορες εκπαιδευτικές διαδικασίες, τις παιδαγωγικές σχέσεις που αναπτύσσονται σε αυτό, την εξέλιξη του και σαφώς τα πολιτισμικά και παιδαγωγικά μοντέλα γενικότερα.

Μέσα από τα σχολικά αρχεία του Δημοτικού σχολείου Χλωμού και συγκεκριμένα από τα αρχεία για τα μαθητικά συσσίτια, τα παιδιά θα υλοποιήσουν διάφορες παιδαγωγικές δραστηριότητες, μέσω των οποίων θα έχουν την ευκαιρία να συνειδητοποιήσουν ότι το κάθε σχολείο έχει ένα χειροπιαστό παρελθόν το οποίο θα τους οδηγήσει να αναπτύξουν σημαντικές ερευνητικές δραστηριότητες ιστορικής αναζήτησης μέσα στον ίδιο του το χώρο. Θα τους παρέχουν δηλαδή πολύτιμες ιστορικές πηγές για την κοινωνική οργάνωση και τις συλλογικές στάσεις για εκείνα τα χρόνια όχι μόνο για το σχολείο τους αλλά και ευρύτερα για όλα τα σχολεία της Ελλάδας.

Συγκεκριμένα, για το εκπαιδευτικό πρόγραμμα αξιοποιήθηκαν τα βιβλία πρακτικών, όπου καταγράφονται όλα όσα αφορούν την εξέλιξη του θεσμού των μαθητικών συσσιτίων μέσα στον μικρόκοσμο του σχολείου. Ειδικότερα εντοπίστηκαν και ιδιαίτερες παιδαγωγικές τάσεις και απόψεις του εκπαιδευτικού προσωπικού.

Μέσα από τα βιβλία αποθήκης παίρνουμε πληροφορίες για τις κρατικές παροχές προς το Δημοτικό Σχολείο Χλωμού και σε συνδυασμό με τη μελέτη των εγκυκλίων του Υπουργείου Παιδείας την ίδια χρονική περίοδο, δε διαπιστώνονται ιδιαίτερες διαφοροποιήσεις σε σχέση με τα υπόλοιπα σχολεία.

Από τα βιβλία συσσιτούντων σε συνδυασμό με τα Μαθητολόγια βγάζουμε συμπεράσματα για την συμμετοχή στα μαθητικά συσσίτια την εκάστοτε χρονιά και την δημογραφική συγκρότηση του Χλωμού αλλά και την οικονομική κατάσταση των γονέων- κηδεμόνων.

Αξιοποιώντας κάποια σκόρπια έγγραφα που αφορούσαν τα συσσίτια, όπως ένα εβδομαδιαίο πρόγραμμα διατροφής του 1964-1965 κατανοούμε ότι με τη πάροδο του χρόνου οι κρατικές παροχές σε τρόφιμα αυξάνονται και γι' αυτό παίζει ρόλο η ευρύτερη πολιτική και οικονομική κατάσταση της χώρας.

Εννοείται πως έγινε σημαντική προσπάθεια όλη αυτή η έρευνα να είναι ευχάριστη γιατί απευθύνεται σε παιδιά δημοτικού σχολείου. Γι' αυτό δημιουργήθηκαν δύο παιδικοί ήρωες που μαζί τους τα παιδιά θα ταξιδέψουν στα χρόνια των μαθητικών συσσιτίων. Επίσης χρησιμοποιήθηκαν εικόνες αλλά και κείμενα από τον τύπο της εποχής και από το διαδίκτυο. Πολύ χρήσιμο ήταν το

βιβλίο της Λότης Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου «Ο καιρός της σοκολάτας», που αφηγείται ιστορίες από τον καιρό της Κατοχής και θεωρώ πως αξίζει να διαβαστεί όλο στη διάρκεια υλοποίησης του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Με την ολοκλήρωση του προγράμματος οι μαθητές θα έχουν αποκομίσει πολλές γνώσεις όσο αφορά τα μαθητικά συσσίτια, τη λειτουργία του σχολείου, τη σωστή διατροφή και το βασικότερο είναι πως θα κατανοήσουν πως το σχολείο τους έχει παρελθόν και ότι η τωρινή του λειτουργία αποτελεί μια συνέχεια διάφορων εμπειριών και βιωμάτων πολλών προηγούμενων γενεών.

Βέβαια, εννοείται πως το κύρος των αρχείων μπορεί να αυξηθεί μόνο όταν οι άνθρωποι γνωρίζουν και να τα χρησιμοποιούν. Είναι προφανές ότι στον ελληνικό χώρο όμως, λείπει η αρχειακή συνείδηση. Πιστεύω πως είναι ανάγκη οι νέες γενιές να γνωρίσουν νωρίς και να αγαπήσουν τα αρχεία, να εξοικειωθούν με τον κόσμο τους και να συνειδητοποιήσουν την αξία τους. Θεωρώ ότι τα σχολικά αρχεία, ειδικά τα παλαιότερα, θα πρέπει να αξιοποιηθούν προς αυτή την κατεύθυνση, διότι είναι η πιο οικεία μορφή αρχείου για τους μαθητές.

Σε αυτό το σημείο είναι πολύ σημαντικό να αναφερθώ στην ανάγκη προώθησης τη χρήσης πρωτογενών πηγών στην εκπαίδευση. Η συνεργασία μεταξύ αρχειονόμων και εκπαιδευτικών είναι μία από τις σημαντικότερες στρατηγικές για την προώθηση της σημασίας και της χρήσης των αρχείων. Διότι οι αρχειονόμοι είναι αυτοί που γνωρίζουν καλύτερα το περιεχόμενο των αρχείων, αλλά οι εκπαιδευτικοί μπορούν να καθορίσουν ποια αρχεία βοηθούν τους μαθητές, υποστηρίζουν τους στόχους των μαθημάτων και είναι κατάλληλα για τα επίπεδα δεξιοτήτων των μαθητών.

Προκειμένου να επιτευχθεί αυτός ο στόχος τόσο τα Αρχεία όσο και τα σχολεία θα πρέπει να αναπτύξουν ειδικά προγράμματα και να δημιουργήσουν μια διαδραστική σχέση μεταξύ τους. Ειδικότερα οι στόχοι των προγραμμάτων αυτών πιστεύω πως μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- οργάνωση, διαχείριση και διατήρηση του αρχειακού υλικού, ώστε να διευκολύνεται η μελλοντική εισαγωγή στα Γ.Α.Κ. και να εξυπηρετούνται οι ανάγκες της διοίκησης από τη μια, και οι ανάγκες της έρευνας από την άλλη.
- Δημιουργία αρχειακής συνείδησης στους φορείς- παραγωγούς αρχειακού υλικού.
- Αξιοποίηση του αρχειακού υλικού στην εκπαιδευτική διαδικασία. Σχεδιασμός και υλοποίηση ειδικών προγραμμάτων που εξυπηρετούν τους σκοπούς της εκπαίδευσης, αλλά και διαμορφώνουν αρχειακή συνείδηση στους νέους.
- Ευαισθητοποίηση του ευρέος κοινού σε ζητήματα διατήρησης της αρχειακής κληρονομιάς και επιδίωξη συνεργασίας με την τοπική κοινωνία συνολικά.

Συμπερασματικά, στην εποχή της πληροφορίας που ζούμε, τα εμπόδια στην πρόσβαση των πληροφοριών διαβρώνονται με τη βοήθεια των τεχνολογικών εξελίξεων. Εννοείται πως και στο

εκπαιδευτικό πρόγραμμα χρησιμοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό η πληροφόρηση από τα νέα τεχνολογικά μέσα. Παρόλα αυτά, θεωρώ πως δεν πρέπει να ξεχνάμε την αξία των αρχείων. Είμαστε ένας λαός που φοβάται ή εν πάση περιπτώσει δεν εκτιμά την αξία των αρχείων. Το έχουμε δείξει πολλές φορές, με συνέπεια την απώλεια σημαντικού τμήματος των αρχειακών συλλογών που άλλοτε υπήρχαν. Χάνοντας όμως αρχεία, χάνεις την ίδια την ταυτότητά σου, καθώς και τη δυνατότητα να την ξαναβρείς κάποτε.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Ανδρέου, Α. (1992). Πηγές της ιστορίας της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης: Αρχεία- Αρχειακές Συλλογές, Βιβλιογραφία, Καταγραφή. Θεσσαλονίκη: Βάνιας
- Αυλιανός, Ν.(1989). Χλωμός Κέρκυρας –Παράδοση – Λαογραφία – Ιστορία.
- Βερύκιος Γ. (1970). Απομνημονεύματα περί της πρώην Ιονίου πολιτείας.
- Βερύκιος Σ. (1964). Ιστορία των Ηνωμένων Ιονίων νήσων (1815-1864).
- Γ.Α.Κ.- Αρχεία Ν. Εύβοιας.(1995). Η Τοπική Ιστορία στο Σχολείο: Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις. Χαλκίδα
- Γελαδάκη,Σ. (2004). Τα αρχεία τριών ιστορικών Αθηναϊκών Γυμνασίων, Αθήνα.
- Γελαδάκη, Σ., Παπαδημητρίου, Π. (2014). Όταν τα αρχεία μιλούν: η αξιοποίηση των σχολικών αρχείων στη διδακτική πράξη. Στο Γ. Μπίκος, & Α. Κανιάρη, Μουσειολογία, Πολιτιστική Διαχείριση και Εκπαίδευση. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Μελέτες Περιπτώσεων. (σσ. 215-226). Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Ζιώγου – Καραστεργίου Σ. (1991). Πηγές στην Ιστορία της Εκπαίδευσης: Μεθοδολογικές προσεγγίσεις και παραδείγματα από την Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης, Υπηρεσία Δημοσιευμάτων, Πανεπιστημιακό Τυπογραφείο Θεσσαλονίκη.
- Κορασίδου Μ. (1994). Φυσική επιβίωση και προστασία της υγείας των παιδιών στην Ελλάδα του 19ου αιώνα. ΙΑΕΝ Γενική Γραμματία Νέας Γενιάς / ΚΝΕ ΕΙΕ, Αθήνα
- Κουρκουμέλης Ν. (2002), Η εκπαίδευση στην Κέρκυρα κατά τη διάρκεια της Βρετανικής Προστασίας(1816-1864).
- Λαμπαδάριος Εμμ. (1934) Η σχολική αντίληψη και ιδίως περί των μαθητικών συσσιτίων εν Ελλάδι, εκδ. Κλεισιούνη, Αθήναι.
- Λάσκαρι Ν. (2016), Κέρκυρα: Μια ματιά μέσα στο χρόνο (1204-1864).
- Λεβεντάκης Χαρ., Γκαρίλα Βασ., Κράτος Πρόνοιας και Εκπαίδευση: Ο θεσμός των μαθητικών συσσιτίων (1931-1967).
- Λε Γκοφ Ζ. (1998), Ιστορία και μνήμη, μτφ. Γ. Κουμπουρλής, Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη. Διαθέσιμο από: <https://eranistis.net/wordpress/2013/11/13/%CE%B6%CE%B1%CE%BA-%CE%BB%CE%B5-%CE%B3%CE%BA%CE%BF%CF%86-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BC%CE%BD%CE%AE%CE%BC%CE%B7-pdf/> [Προσπελάστηκε 29 Μαρτίου 2021].

- Λεοντσίνης Γ., Ρεπούση Μ. (2001), Η τοπική ιστορία ως πεδίο σπουδής στο πλαίσιο της σχολικής παιδείας, ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΟΕΔΒ, Αθήνα.
- Νόμος 1946/1991 - ΦΕΚ Α-69/14-5-1991:Γενικά Αρχεία του Κράτους (Γ.Α.Κ.) και άλλες διατάξεις. Διαθέσιμο από: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-demosia-dioikese/n-1946-1991.html> [Προσπελάστηκε 29 Νοεμβρίου 2020].
- Πατηνιώτης, Μ. (2001),. Απόπειρες διαμόρφωσης επιστημονικού λόγου στον ελληνικό χώρο του 18ου αιώνα. Αρχές της φυσικής φιλοσοφίας στο έργο του Ευγένιου Βούλγαρη και του Νικηφόρου Θεοτόκη, Αθήνα: Διδακτορική διατριβή, Διαπανεπιστημιακό Πρόγραμμα Ιστορίας και Φιλοσοφίας των Επιστημών και της Τεχνολογίας. Διαθέσιμο από: <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/12751> [Προσπελάστηκε 1 Δεκεμβρίου 2020]
- Ρεπούση Μ. (2000α) ,«Διδακτικές προσεγγίσεις της τοπικής ιστορίας. Ιστορικό ερώτημα και ανάπτυξη σχεδίων εργασίας», Φιλολόγος 102, σ.590-606.
- Ρεπούση Μ. (2000β), «Τοπικές ιστορίες στο σχολείο. Από το γενικό παρελθόν στο παρελθόν του τόπου», Σύγχρονη Εκπαίδευση 112, σ.97-108.
- Στεφάνου, Δ. (1946). Τα Μαθητικά Συσσίτια, (νομοθεσία, εγκύκλιοι, οδηγία, υποδείγματα), εκδ. Αλευροπουλου, Αθήναι.
- Στεφάνου, Δ. (1964). Τα Μαθητικά Συσσίτια εις νέαν περίοδον, στο περιοδικό «Σχολική Υγιεινή», τχ. 218, Ιούνιος 1964, εκδ. Κέντρο Μαθητικής Αντιλήψεως Αθηνών.
- Σπίγγος Θ. (2002). Επτάνησα (1864-1874), από την Ένωση στην Ενσωμάτωση.
- Στούπη Χ. (1953). Η εκπαίδευση στην Κέρκυρα 1756-1864. Διαθέσιμο από: <http://digital.lib.auth.gr/record/68170/files/?ln=el> [Προσπελάστηκε 1 Δεκεμβρίου 2020]
- Τζάρτζας Γεώργιος, και Σόνια Γελαδάκη. «Η Εκπαίδευση στα Γενικά Αρχεία του Κράτους». Διαθέσιμο από: http://www.kee.gr/attachments/file/KEE_GAK_intro.pdf. [Προσπελάστηκε 15 Δεκεμβρίου 2020].
- Χατζηγιάννη, Κ. (2004). Εκπαιδευτικές δραστηριότητες των αρχείων: Η εμπειρία των αρχείων του Ν. Εύβοιας, Περ. Αρχειακός Δεσμός, τόμος 1, Αθήνα, σ.109-129 Διαθέσιμο από: <http://gak.eyv.sch.gr/Drast/Ekpaid/EkpaidDrast.pdf> [Προσπελάστηκε 15 Δεκεμβρίου 2020].

Ξενογλώση

- Babbie, E. (2011). Εισαγωγή στην κοινωνική έρευνα. Κώστας Ζαφειρόπουλος. Μετάφραση Γιάννης Βογιατζής. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- Cohen, L., Lawrence M. (1997). Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας. Μετάφραση Χρυσούλα Μητσοπούλου και Μάνια Φιλοπούλου. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Cohen L., Lawrence M., Morrison K. (2008). Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας, Αθήνα
- Hobsbawm E. (1998). Για την ιστορία, Αθήνα
- Spraggs, G. (2008). Using Archives in Higher Education History Teaching, SOCIETY OF ARCHIVISTS, Διαθέσιμο από: https://crlt.umich.edu/sites/default/files/resource_files/Using%20Archives%20in%20Higher%20Education%20History%20Teaching.pdf [Προσπελάστηκε 20 Νοεμβρίου 2020].
- Senturk, B. (2013). The use of archives in education: Examples from abroad, International Journal on New Trends in Education and Their Implications, σ.108-114 Διαθέσιμο από: <http://www.ijonte.org/FileUpload/ks63207/File/10.senturk.pdf> [Προσπελάστηκε 10 Νοεμβρίου 2020].

Προέλευση εικόνων

- εικ. 1 Από το προσωπικό μου αρχείο
- εικ.2 ,3, 4 Μαθητικά συσσίτια στο Δημοτικό Σχολείο Μάκρης, Διαθέσιμο από: <https://xwriomakri.wordpress.com> [Προσπελάστηκε 13 Μαρτίου 2021].